

UiO • Universitetet i Oslo

Sosialisering av emosjoner hos barn

En undersøkelse av kjønn og foreldreroller

Frøydis Johannessen Woldstad

Hovedoppgave ved Psykologisk institutt

30 studiepoeng

Samfunnsvitenskapelig fakultet,

Universitetet i Oslo

20. Oktober 2020

Sammendrag

Forfatter: Frøydis Johannessen Woldstad

Tittel: Sosialisering av emosjoner hos barn. En undersøkelse av kjønn og foreldreroller.

Hovedveileder: Evalill Bølstad Karevold. Biveileder: Dag-Erik Eilertsen.

Denne oppgaven tar for seg hvordan barnets kjønn og foreldreroller virker på foreldres sosialisering av barnets internaliserende og eksternaliserende emosjoner. Emosjonsregulering og emosjonell kompetanse utvikles fra tidlig alder i samspillet med foreldre, og har stor betydning for senere psykososial tilpasning. Ifølge Gottman og kollegers tilnærming til emosjonell kompetanse, vil foreldre med en *emosjonsveiledende* (veiledende) stil se barnets emosjonsuttrykk som en mulighet for nærhet og læring, som igjen knyttes til positive utfall for barnet. Foreldre med en *emosjonsunnavikende* (unnavikende) stil oppfatter negative følelser hos barnet som unødvendige og skadelige, noe som assosieres med negative utfall for barnet. Sosialisering innebærer en overbringelse av samfunnets konvensjoner og verdier – herunder kjønnsstereotypiske holdninger knyttet til emosjoner. Denne oppgaven undersøker tre problemstillinger med bakgrunn i disse temaene. Den første er i hvilken grad foreldres emosjonssosialisering er påvirket av barnets kjønn, i henhold til stereotypier om eksternaliserende og internaliserende emosjoner. Den andre problemstillingen er i hvilken grad det er forskjeller i emosjonssosialisering mellom mor og far, og den tredje i hvilken grad forskjeller i emosjonssosialisering mellom fedre og mødre er påvirket av barnets kjønn. Undersøkelsen tar utgangspunkt i Baseline-data fra Norwegian Tuning in to Kids effektivitetsstudie (N-TIK) ved PSI, UiO. Utvalget består av 430 foreldre av barn i førskolealder – 247 mødre og 183 fedre. Deltakerne besvarte et spørreskjemabatteri, hvorav to skalaer er benyttet i den aktuelle undersøkelsen: Parent Emotional style Questionnaire (PESQ) og The Coping with Children's Negative Emotions Scale (CCNES). Begge har subskalaene Veiledende og Unnavikende og subindeksene Internaliserende og Eksternaliserende. Hovedeffekter og interaksjonseffekter av foreldrerolle og barnets kjønn ble undersøkt med toveis variansanalyse (ANOVA). Resultatene viste at foreldrene i større grad rapporterte veiledende stil på eksternaliserende emosjoner med PESQ og på internaliserende emosjoner med CCNES for gutter sammenlignet med jenter. I tillegg var veiledende stil sterkere assosiert med mødre og unnavikende stil med fedre. Det var ingen signifikante interaksjonseffekter av barnets kjønn og foreldrerolle.

Forord

Interessen for hvordan foreldre og andre voksne møter negative følelser hos barn, har fulgt meg gjennom studiet. Etter å ha blitt introdusert for foreldreprogrammet Tuning in to Kids og konseptet emosjonsveiledende sosialisering, ble barnehagen jeg jobbet i ved siden av studiene et lite forskningsobservatorium. Det var spennende å se hvordan ulike strategier blant ansatte og foreldre ble brukt i møte med triste eller sinte barn. Og med varierende utfall. Riktignok svært anekdotiske erfaringer med å møte barn med en emosjonsveiledende stil (hvor jeg brukte god tid på å tune meg inn på barnets følelser, validere og sette ord på dem – og prøvde å la være å distrahere dem vekk fra følelsen) overrasket meg med at barnet ganske raskt selv ble ferdig med de vanskelige situasjonene.

Kjønnsforskjeller i psykososiale vansker, og spesielt mansrollen er et annet tema som står meg nær. Også her har barnehagejobben vært en arena for refleksjoner rundt hvordan vi fortsatt er påvirket av stereotypiske oppfatninger om kjønn, når vi møter barn i hverdagen. For å si det enkelt, føler jeg litt ekstra for den følsomme, men emosjonelt umodne gutten, som blir misforstått av omgivelsene med sitt utagerende uttrykk.

Jeg er svært takknemlig over å ha fått bruke data fra Norwegian Tuning in to Kids (N-TIK) i min undersøkelse av disse temaene. En stor takk rettes til Evalill B. Karevold, prosjektleder for N-TIK og min hovedveileder. Hennes innspill og kommentarer har alltid vært oppklarende, presise og berikende for arbeidet. Jeg vil også takke Dag-Erik Eilertsen for uvurderlig hjelp med statistiske analyser, metodiske vurderinger og rettleiding, som lyste opp veien. Takk også til Rune Flaaten Bjørk for rask og god hjelp med tilgang på datafiler i TSD, og hjelp med analyser i siste fase.

Til slutt vil jeg takke mine emosjonsveiledende foreldre, venner og studievenner for uvurderlig støtte i den ganske ensomme prosessen det er å skrive en hovedoppgave – og kanskje spesielt under en pandemi. Sist, men ikke minst må jeg takke min kjære Nils, som med klokhet og varme har gitt meg den støtten jeg har trengt når motet av og til har vaklet.

Oslo, oktober 2020.

Innhold

Innledning	1
1.1. Sosialisering av emosjoner og meta-emosjonsfilosofi	2
1.1.1 Veiledende og unnvikende meta-emosjonsfilosofi.....	4
1.1.2 Emosjonssosialisering og psykososial fungering	6
1.1.3 Påvirkning gjennom autonom regulering	7
1.1.4 Tuning in to Kids: et emosjonsfokusert foreldreprogram	8
1.2. Kjønnets sosialisering av emosjoner.....	9
1.2.1 Sosialisering av internaliserende emosjoner.....	10
1.2.2 Sosialisering av eksternaliserende emosjoner	12
1.2.3 Snakker foreldre mer om følelser med døtre enn med sønner?.....	12
1.2.4 Kjønnets emosjonssosialisering oppsummert	13
1.3 Fedres rolle.....	14
1.3.1 Forskjeller i emosjonssosialisering mellom mor og far.....	15
1.3.2 Fedre og kjønnets sosialisering av emosjoner.....	16
1.3.3 Mødre og døtre – fedre og sønner	18
1.4 Oppsummering: kjønnets emosjonssosialisering og forskjeller mellom fedre og mødre	18
1.5 Hypoteser og problemstilling	19
2. Metode	21
2.1 Prosedyre.....	21
2.2 Ethiske vurderinger	21
2.3 Utvalg.....	22
2.4 Materiale.....	22
2.4.1 Meta-emosjonsfilosofi – PESQ	23
2.4.2 Emosjonsrelatert sosialiseringssatferd – CCNES	24
2.4.3 Internaliserende emosjoner.....	25
2.4.4 Eksternaliserende emosjoner	25

2.5 Statistiske analyser	26
3. Resultater	27
3.1 Deskriptive analyser	27
3.2 Hovedeffekter og interaksjonseffekter av foreldrerolle og barnets kjønn.....	28
3.2.1 Sammenheng mellom barnets kjønn og emosjonssosialisering	28
3.2.2 Sammenheng mellom foreldrerolle og emosjonssosialisering	29
3.2.3 Interaksjonseffekter av foreldrerolle og barnets kjønn: nullfunn	30
4. Diskusjon	31
4.1 Oppsummering av funn.....	31
4.2 Kjønnets emosjonssosialisering	32
4.3 Foreldrerolle og emosjonssosialisering.....	34
4.4 Foreldrerolle og kjønnets emosjonssosialisering.....	35
4.5 Styrker og begrensninger	36
4.5.1 Styrker	36
4.5.2 Psykometriske utfordringer	36
4.5.3 Generaliserbarhet	37
4.6 Implikasjoner.....	38
4.7 Oppsummering og konklusjon	39
Referanseliste.....	41
Tabell 1. Emosjonsrelatert sosialiseringssatferd (Eisenberg et al., 1998)	3
Tabell 2. Deskriptive data for alle variabler, for alle grupperende variabler	27
Tabell 3. Deskriptive data. Korrelasjonsmatrise for alle uavhengige variabler.....	28
Tabell 4. Hovedeffekter av foreldrerolle på emosjonssosialisering.....	30
Tabell 5. Hovedeffekter av barn kjønn på emosjonssosialisering av spesifikke emosjoner.....	29

Innledning

Emosjonell kompetanse og regulering av emosjoner er knyttet til senere psykososial fungering og tilpasning hos både barn og voksne (Sanson et al., 1993; Cicchetti, Ackerman & Izard, 1995; Cole, Martin & Dennis, 2004). Utviklingen av disse funksjonene er derfor et viktig område for empirisk utforskning. Sosioemosjonell utvikling skjer i et komplekst samspill av biologiske, genetiske og sosiale komponenter. *Sosialisering* er den delen av utviklingen hvor barnet gjennom sosiale og emosjonelle interaksjoner med andre integrerer samfunnets konvensjoner og verdier (Grusec, 2011). Barnet utvikler samtidig *emosjonell kompetanse*. Eisenberg, Cumberland og Spinrad (1998, s. 242) definerer emosjonell kompetanse som måter å oppfatte og uttrykke emosjoner på, kunnskap om emosjoner, regulering av emosjoner, samt målrettet bruk av emosjoner i interpersonlige og intrapersonlige situasjoner. Dette perspektivet skiller seg fra en tradisjonell forståelse, hvor utvikling av emosjonell kompetanse i hovedsak er en individuell prosess. Eisenberg og kolleger (1998) bygget videre på arbeidet til Haim Ginott (Ginott, 1965) og John Gottman (Gottman, Katz & Hooven, 1996; 1997), og bidro til utviklingen av en foreldrepraksis-modell med fokus på relasjoner og sosialisering av emosjoner. Gjennom å observere foreldre og barn gjennom flere tiår fant Gottman og kolleger (1996) at en bestemt tilnærming til å møte barn som er triste, sinte eller redde kan knyttes til bedret emosjonsregulering og god psykososial fungering hos barn. Tilnærmingen innebærer å være oppmerksom på barnets emosjoner, validere dem og hjelpe barnet med å navngi dem. Og videre en holdning hvor man ser barnets frustrasjon og følelsesuttrykk som en mulighet for nærhet og læring, mens problemløsning kommer i andre rekke. Gottman og kolleger (1996; 1997) kalte dette *emosjonsveiledende sosialisering*.

Foreldre-barn-relasjonen er i de fleste kulturer den viktigste arenaen for sosialiseringprosessen, og allerede fra spedbarnsalder påvirkes barnet av responsen det får på sine emosjonsuttrykk (Eisenberg et al., 1998). Slike responser – som et trist og medfølelse ansiktsuttrykk når barnet gråter, eller herming etter glad pludring – utgjør den tidligste formen for sosialisering.

Kjønnsforskjeller i emosjonsutvikling, -uttrykk og emosjonell tilpasning kan knyttes til stereotypiske kjønnsforskjeller i sosialisering av emosjoner (Brody, 1993). Det kan kalles

*kjønn*et emosjonssosialisering (Det norske akademis ordbok [NAOB], u.å.). Forskning på kjønnsforskjeller i emosjonssosialisering vokser, men er fremdeles relativt lite studert, og spesielt i forbindelse med spesifikke emosjoner (Denham, Bassett & Wyatt, 2010).

Tradisjonelt har studier i overveiende grad sett på mødres emosjonssosialisering, mens forståelsen av fedres rolle er mindre kjent. Studier som ser på både fedre og mødre har imidlertid pekt mot at foreldre ser ut til å ha differensierte roller i hvordan de påvirker barnets sosioemosjonelle utvikling (Denham & kolleger, 2010). Hovedmålet med denne oppgaven er følgelig å ta for seg systematiske forskjeller i emosjonssosialisering knyttet til 1) barnets kjønn, 2) foreldrerolle (mor og far) og 3) fedres rolle i kjønn

Hypoteser utledet av teori og empiri på området vil bli undersøkt med data fra den norske effektivitetsstudien Norwegian Tuning in to Kids (N-TIK), basert på det australske foreldreveiledningsprogrammet Tuning in to Kids (TIK; Havighurst et al., 2010). Nedenfor vil emosjonssosialisering bli presentert, fortrinnsvis basert på Eisenberg og kolleger (1998) og Gottman og kollegers (1996; 1997) tilnærming. Emosjonssosialisering vil bli knyttet til psykososial fungering, for å plassere tematikken i en større kontekst. Deretter vil TIK bli presentert, før empiri på kjønn

1.1. Sosialisering av emosjoner og meta-emosjonsfilosofi

Eisenberg og kollegers (1998) heuristiske modell om foreldres *emosjonsrelaterte sosialisering* strukturere innholdet i sosialisering

Eisenberg og kolleger (1998) klassifiserer emosjonsrelatert sosialisering

seg å korrelere med dårligere sosial og emosjonell kompetanse hos barnet (Eisenberg et al., 1992; Eisenberg & Fabes, 1994; Eisenberg, Fabes & Murphy, 1996; Jones et al., 2002; Baker, Fenning & Crnic, 2011): *straffende, minimerende og ubehag/ stress* (Eisenberg, Fabes & Murphy, 1996, egen oversettelse). Eisenberg og kolleger (1998) deler støttende reaksjoner i *problemfokuserte, emosjonsfokusede og oppmuntring til uttrykk* (se tabell 1 for beskrivelse og eksempler).

Tabell 1. *Emosjonsrelatert sosialiseringssatferd (Eisenberg et al., 1998)*

Ikke-støttende reaksjoner	Beskrivelse	Eksempel på reaksjon
Ubehag/ stress - reaksjoner	Hvilken grad foreldre opplever engstelse og ubehag ved barnets uttrykk for negative emosjoner	«føler meg opprørt og ukomfortabel når barnet mitt reagerer sånn»
Straffende reaksjoner	Avstraffelse, som fører til at foreldre reduserer eksponeringen for barnets negative emosjoner, slik at de slipper å forholde seg til den	«sier til sønnen min at hvis han ikke slutter å rope, må han gå rett på rommet sitt»
Minimerende reaksjoner	Minimering av alvoret i situasjonen, eller devaluering av barnets problem eller reaksjon	«forteller datteren min at hun ikke trenger å ta slik på vei»
Støttende reaksjoner	Beskrivelse	Eksempel på reaksjon
Oppmuntring til uttrykk	Oppfordre barnet til å sette ord på- og kjenne på følelsen	«fortelle ham/ henne at det er greit å gråte når man er trist»
Emosjonsfokusede reaksjoner	Distrahere barnet fra den negative følelsen	«distrahere barnet mitt ved å snakke om positive ting»
Problemfokusede reaksjoner	Hjelpe barnet med instrumentell problemløsning	«hjelp barnet med å tenke på steder å lete etter ..., som han/hun ikke har tenkt på enda»

Bevisstgjøring om barns emosjonelle liv og hvordan foreldre kommuniserer emosjonelt med barnet sitt, var et nytt element i oppdragelse og foreldreveiledning frem til 60-tallet.

Barnepsykolog og psykiater Haim Ginott var tidlig ute med tanker om at barnet først og fremst trenger å få *alle* sine emosjoner forstått og validert – mens *atferd* er det som kan være problematisk og må settes grenser for (Ginott, 1965). Gottman og kolleger bygget videre på dette tankegodset, med konseptet *meta-emosjonsfilosofi*, som direkte betyr emosjoner om

emosjoner (Gottman et al., 1996). Hver gang en emosjon blir utløst, følger emosjoner, tanker og holdninger knyttet til at vi har opplevd eller uttrykt emosjonen (Gottman et al., 1997).

Gottman og kolleger (1997) beskriver hvordan foreldres eget emosjonelle liv og tilnærming til emosjoner er viktig for hvordan de forholder seg til barnets emosjoner. Ser de på følelser som et berikende aspekt ved livet, og tenker at alle følelser er viktige? Eller oppleves følelser som noe ubehagelig, unødvendig eller farlig, og som noe som bør unngås i størst mulig grad? Som emosjonenes eksekutive funksjoner er meta-emosjonsfilosofi et organisert sett av følelser og tanker om egne og andres emosjoner, samt hvordan man resonnerer og føler rundt måten å håndtere sine barns emosjoner på. Flere studier har vist at *holdninger* til negative emosjoner korrelerer med rapportert *atferd* i møte med barnets emosjoner (Baker et al., 2011; Wong, McElwain & Halberstadt, 2009). Denne sammenhengen peker på betydningen av meta-emosjonsfilosofi når man ønsker å se på foreldres emosjonsrelaterte sosialiseringssatferd.

1.1.1 Veiledende og unnvikende meta-emosjonsfilosofi

Katz og Gottman (1986) utviklet Meta-emosjonsintervjuet for å undersøke foreldres egne erfaringer med ulike emosjoner fra oppveksten, deres holdninger til emosjoner generelt, samt tanker og følelser knyttet til å uttrykke og kontrollere emosjoner, både for seg selv og barna sine (Gottman, et al., 1996). Mønsteret som trådte frem av svarene i intervjuet, ble til to hovedkategorier av meta-emosjonsfilosofi: *Emosjonsveiledende* (emotion coaching) filosofi og *emosjonsunnvikende* (emotion dismissing) filosofi. Disse to hoveddimensjonene av emosjonssosialisering, som også vil bli referert til som *veiledende* og *unnvikende stil*, har vist seg å være uavhengige konstrukter, fremfor motpoler av samme fenomen (Lagacé-Séguin, 2001).

Fem komponenter kjennetegner en emosjonsveiledende filosofi hos foreldre: 1) oppmerksomhet på emosjoner hos barnet på lav intensitet; 2) å se på barnets negative emosjoner som en mulighet for nærhet og læring; 3) å validere barnets emosjoner; 4) å assistere barnet i å navngi emosjonene deres; og 5) problemløsning, samtale om atferd og strategier for å håndtere emosjonen sammen med barnet (Gottman et al., 1996). Generelt er foreldre med denne stilen emosjonsbevisste, tåler tilstedeværelsen av negative emosjoner i sitt eget og barnets liv, og kan snakke om følelser på en nyansert måte. Gjennom å stå i emosjonelle hendelser sammen med barnet uten å bli overveldet, gir foreldrene barnet

mulighet til å lære mer om emosjoner og regulering av dem (Gottman, et al., 1996). Gottman og kolleger så også at foreldrenes bevissthet på sine egne ulike emosjoner hadde sammenheng med i hvor stor grad de var emosjonsveiledende i møte med tilsvarende emosjoner hos barnet.

En emosjonsunnvikende filosofi er kjennetegnet av at negative følelser oppfattes som noe potensielt skadelig, noe som ikke er av nytte, og bør fjernes så fort som mulig. Foreldre med denne filosofien eller stilen vil typisk møte barnets sinne og tristhet med å overse, avlede eller straffe følelsesuttrykkene. Et eksempel fra meta-emosjonsfilosofi-intervjuet er at foreldre med en unnvikende stil opplevde det som svært ubehagelig hvis barnet var trist, og når de trøstet, var de utålmodige med å få barnet glad igjen (Gottman et al., 1996). Eisenberg og kollegers (1998) inndeling i støttende og ikke-støttende responser kan ikke direkte overføres til Gottman og kollegers to meta-emosjonsfilosofier. Av de støttende reaksjonene er oppmuntring til uttrykk i tråd med emosjonsveiledende sosialisering, mens både problemfokuserte og emosjonsfokuserte reaksjoner ligner mer på begrepet om emosjonsunnvikende sosialisering (se tabell 1).

Eisenberg og kolleger (1998) beskriver hvordan barn som blir møtt med negative reaksjoner på emosjonsuttrykk over tid antagelig vil lære å holde emosjonene skjult. Når barnet gjentatte ganger assosierer negative følelser med sanksjoner, kan det få motsatt av ønsket virkning, nemlig overaktivering og dysregulert atferd i emosjonelle kontekster (Eisenberg, et al., 1996). Når barnets emosjoner ikke blir forstått og akseptert, kan det bidra til utviklingen av skript som forteller dem at egne og andres følelser bør skjules og undertrykkes. Eisenberg og kolleger (1998) sier videre at unngåelse og undertrykking antagelig vil redusere muligheten for at barnet kan lære om emosjonenes betydning og hvordan håndtere og regulere dem. Hvis barnet derimot opplever at foreldrene tåler de negative emosjonene deres, kan det virke beroligende og senke den emosjonelle aktiveringen (Wilson et al., 2009).

Cassidy (1994) ser utviklingen av emosjonell regulering i et tilknytningsperspektiv, hvor reguleringen tilpasses behovet for å være i fysisk nærhet til omsorgsgivere. Når foreldre er sensitive til barnets emosjonelle signaler og responderer på dem, vil barnet erfare at det å åpent kommunisere sitt ubehag, er effektivt for å oppnå hjelp og støtte når de trenger det. Aktivering vil oppleves mindre truende for et barn som møtes med validering og åpenhet, og som får erfare at hele spekteret av emosjoner både kan aksepteres og deles med andre. Trygg

tilknytning gir på den måten en ramme for god emosjonell regulering. Barnet lærer å tolerere negativ affekt ved at de blir møtt på sine emosjonelle behov (Cassidy, 1994).

1.1.2 Emosjonssosialisering og psykososial fungering

Emosjonssosialisering foregår som Eisenberg og kolleger (1998) beskriver i sin modell i en *transaksjonsprosess* – en gjensidig påvirkning over tid (Sameroff, 2009). Karakteristikk ved barn og foreldre, samt kulturelle og kontekstuelle faktorer virker inn på foreldrenes sosialiseringsspraksis, og denne påvirker barnets emosjonelle kompetanse. Den emosjonelle kompetansen påvirker barnets atferd og sosiale kompetanse, noe som igjen påvirker foreldrenes sosialiseringsspraksis. For å gi mening til tematikken i denne oppgaven, må det imidlertid etableres en årsakssammenheng mellom foreldres meta-emosjonsfilosofi, emosjonsrelatert sosialiseringsspraksis og psykososial tilpasning hos barnet.

Flere studier har sett på korrelasjoner mellom ulike emosjonssosialisering og utfall hos barn. Blant disse har man funnet at emosjonsunnvikende stil var knyttet til atferdsvansker, internaliserende vansker og dårligere emosjonsregulering hos 8-11 år gamle barn (Lunkenheimer, Shields og Cortina, 2007), mens en emosjonsveiledende stil var knyttet til positive utfall som barnets leseferdigheter, matematiske prestasjoner og evnen til å holde oppmerksomheten over tid (Gottman et al., 1997). Garside og Klimes-Dougan (2002) så at psykiske vansker (distress) hos unge voksne var positivt korrelert med graden av straffende og neglisjerende reaksjoner de rapporterte at foreldrene hadde hatt i møte med emosjonsuttrykk hos dem som barn. Eisenberg og kolleger (1992; 1994) fant at foreldres ikke-støttende responser på sinne var knyttet til lavere sosial kompetanse, unngåelse og andre former for maladaptiv håndtering av emosjoner hos barnet. I tillegg så de at disse barna i større grad hadde dårlig oppmerksomhetsfokus og høy negativ affekt (Eisenberg et al., 1994).

Ikke alle studier gir støtte til at én form for emosjonssosialisering er uforbeholdent positiv for utfall hos barn. Lagacé-Séguin (2001) fant at emosjonsveiledende sosialisering assosieres med god tilpasning kun hos dysregulerte barn, mens en assosiasjon med *negative* utfall ble funnet for regulerte barn. Emosjonsunnvikende stil var derimot sterkere korrelert med dårlig tilpasning hos regulerte barn enn hos dysregulerte barn. McElwain, Halberstadt og Volling (2007) fant evidens for at ulike emosjonssosialisering i foreldreparet kan være positivt for utfall hos barnet. Å ha en forelder som var høy på støtte, mens den andre var lav, var assosiert med bedre sosioemosjonell tilpasning hos 3-6 år gamle barn enn i par der begge var høye på

støtte. Nyanseringene som disse to studiene fant er nyttig å ha med seg – og kan tyde på at det trengs mer forskning for å forstå fullt ut hvilken betydning foreldres ulike emosjonssosialisering har for barnets psykososiale tilpasning.

Sammenhengen mellom støttende og veiledende emosjonssosialisering og positive utfall for barnet, er i hovedsak godt etablert gjennom evidensen over, men kan man anta en årsakssammenheng? Eisenberg og kolleger (1998) fant at variasjon i karakteristikk hos barnet bare delvis forklarte korrelasjonen mellom emosjonssosialisering og utfall hos barnet. Gottman og kolleger (1996) fant på sin side at foreldres støttende holdninger var helt uavhengig av barnets temperament (affektivitet). Disse to funnene peker mot at foreldres emosjonssosialisering faktisk kan påvirke utfall hos barnet. Mekanismen bak en slik påvirkning vil bli utdypet under.

1.1.3 Påvirkning gjennom autonom regulering

Foreldres ulike sosialiseringsspraksiser har muligheten til å enten øke eller minske fysiologisk aktivering hos barnet, noe som er av stor betydning for emosjonell regulering. Evnen til å modulere intensitet, varighet og frekvensen av emosjonelle responser, er en viktig komponent for sosial fungering. Hos barn som ikke lærer dette, kan fysiologisk overaktivering føre til dysregulert atferd og dårlig tilpasning. Aktivering i barnet blir dermed en mediator mellom emosjonsrelaterte reaksjoner hos foreldre og utfall hos barnet (Eisenberg et al., 1998). Sosial kompetanse handler om å kunne tilpasse seg ulike sosiale situasjoner. Det kan både kreve å snakke om- og uttrykke følelser, samt å inhibere og skjule følelsene, avhengig av situasjonen. For å mestre dette, må den sosiale kunnskapen som kan læres direkte fra foreldre, kombineres med evnen til fysiologisk nedregulering og emosjonell kompetanse.

I korte trekk tyder funnene til Gottman og kolleger (1997) på at en emosjonsveiledende stil i sosialisering av emosjoner kan ha en positiv effekt på barnets sentralnervesystem og evnen til fysiologisk nedregulering. Høy basal vagaltone hos spedbarn er knyttet til selvregulering og reaktivitet på stimuli, noe som gjør barnet bedre på å holde, flytte og fokusere oppmerksomhet. Modulering og undertrykking av vagaltone er også nødvendig for å opprettholde oppmerksomhet. Utviklingen av disse to funksjonene begynner i de tidlige samspillene mellom foreldre og spedbarn, og krever at foreldre responderer sensitivt på barnets emosjonsuttrykk. Evnen til oppmerksomhetsfokus er nødvendig for å kunne ta i bruk

ulike strategier for å oppnå et mål, og er sentral i både akademiske og sosiale sammenhenger (Gottman et al., 1997).

Den autonome aktiviteten forbundet med emosjonsregulering er et komplekst system, og kan ikke utdypes i detalj i denne oppgaven. Et visst bilde av mekanismen er likevel et sentralt punkt fordi det forklarer hvordan emosjonssosialisering er noe annet enn modellering (Bandura, 1977) av spesifikk sosial atferd. Selv om barnet gjennom emosjonsveiledende foreldre får økt bevissthet omkring egne emosjoner og lærer å sette ord på dem, er ferdighetene de trenger blant jevnaldrende barn gjerne det motsatte – nemlig evnen til å inhibere de negative emosjonene ved behov, senke aktiveringen til et nivå som gjør det mulig å fokusere oppmerksomheten for å forstå hva situasjonen krever, og dermed kunne møte emosjonelt utfordrende situasjoner på en adaptiv måte (Gottman et al., 1997). For å øve foreldre i emosjonssosialisering som er i tråd med denne kunnskapen, ble det i 2009 utviklet et nytt foreldreveiledningsprogram, *Tuning in to Kids* (TIK).

1.1.4 Tuning in to Kids: et emosjonsfokusert foreldreprogram

I foreldreveiledningsprogrammet *Tuning in to Kids* (Havighurst et al., 2010) utforsker foreldre sin meta-emosjonsfilosofi og øver opp en mer emosjonsveiledende sosialiseringsspraksis, gjennom Gottman og kollegers (1996) fem trinn som er beskrevet over. Programmet er opprinnelig rettet mot foreldre med barn i førskolealderen, fordi dette er en viktig periode for utviklingen av emosjonell kompetanse (Wilson et al., 2009). Gjennom programmet blir foreldrene gjort oppmerksom på hvilke holdninger og tanker de selv har til negative emosjoner, og hvordan erfaringer fra egen barndom og opprinnelsesfamilie påvirker dette. I tillegg trenes de gjennom ulike avslapnings- og mindfulnessøvelser i å tåle sine egne emosjoner. Teorien bak det er at foreldrene som ikke overveldes av egne følelser, enklere kan legge merke til barnets emosjoner på lave intensitetsnivåer og enklere møte sinne eller tristhet med støtte, åpenhet og nysgjerrighet (Wilson et al., 2009).

Wilson og kolleger (2009) fant at foreldre som hadde gjennomgått TIK-programmet, hadde en større økning i emosjonsveiledende responser og en større reduksjon i emosjonsunnvikende responser ti uker etter intervensjonen, i forhold til kontrollgruppen. Wilson, Havighurst og Harley (2012) fant lignende resultater etter syv måneders oppfølging. Foreldrene i intervensjonsgruppen hadde mindre emosjonsunnvikende holdninger, og rapporterte færre unnvikende og flere veiledende reaksjoner på barnets negative emosjoner.

Resultater fra studier av Tuning in to Kids tyder også på at en mer emosjonsveiledende og mindre emosjonsunnvikende stil kan påvirke barnets psykososiale fungering – både i normalutvalg og der barnet har psykososiale vansker. Foreldre til barn i normalutvalg har i effektivitetsstudier rapportert at barna deres har fått mindre atferdsvansker (Havighurst et al., 2010; Wilson et al., 2009; 2012), mens lærere har rapportert om bedret sosial kompetanse i forhold til kontrollgruppen (Wilson et al., 2012). Studier som har sett på utvalg med atferdsvansker, har funnet at barna fikk mer empati, rapportert av foreldre og mindre atferdsvansker, rapportert av lærere (Havighurst et al., 2013). En studie av barn med angst, fant at 69 prosent i intervensjonsgruppen mot 18 prosent i kontrollgruppen fikk en reduksjon i angstsymptomer som førte dem fra klinisk gruppe til normalt angstnivå (Edrissi, Havighurst & Aghebati, 2019). Studiene over peker mot at ulike måter å sosialisere emosjoner hos barn, påvirker deres psykososiale tilpasning. Den videre redegjørelsen av systematiske forskjeller i emosjonssosialisering på bakgrunn av barnets kjønn, får betydning med dette i mente.

1.2. Kjønnen sosialisering av emosjoner

Å karakterisere og forholde seg til mennesker basert på egenskaper som knyttes til kjønn, kalles *kjønnning* (NAOB, u.å.). Når foreldre formidler kunnskap om samfunnets verdier og konvensjoner til barna sine, innbefatter det også normer knyttet til kjønnsroller. Kvinner er fremdeles mer involvert i omsorg for barn og pleietrengende foreldre (NOU, 2012), mens menn i større grad har maktposisjoner i arbeidslivet (Statistisk sentralbyrå [SSB], 2020). Foreldre påvirkes muligens av et normativt bilde hvor visse emosjoner forbindes med ulike kjønnsroller, noe som kan gi utslag i en *kjønnen emosjonssosialisering*. Brody (1993) anser emosjonssosialisering knyttet til ulike kjønnsroller som den mest direkte mekanismen bak kjønnsforskjeller i emosjonell fungering. Her kan det passe å bemerke at et helhetlig perspektiv på emosjonsutvikling også inkluderer at medfødte kjønnsforskjeller hos barn kan påvirke foreldres sosialisering, uten at det skyldes sosiale stereotyper. Tidlige forskjeller er blant annet funnet i responsivitet på stimuli hos nyfødte (Nagy et al., 2007), og i emosjonell ekspressivitet og affektiv regulering hos seks måneder gamle spedbarn (Weinberg et al., 1999). Biologiske predisposisjoner er ofte ignorert i litteraturen om sosialisering, (Zahn-Waxler, 2010), noe som er nyttig å være seg bevisst, selv om det ligger utenfor denne oppgaven å diskutere.

Blant negative emosjoner, knyttes tradisjonelt sett tristhet og frykt til kvinner, mens sinne og frustrasjon knyttes til det mannlige kjønn (Birnbbaum, Nosanchuk & Croll, 1980; Brody, 1996; Zahn-Waxler, 2010). Av disse stereotypiene følger forventninger til hvilke emosjoner mennesker opplever, og normer for hvordan ulike emosjoner bør uttrykkes på bakgrunn av kjønn (Plant et al., 2000). Forskjeller i sosialisering kan knyttes til kjønn allerede i interaksjon mellom mødre og spedbarn fra 12 ukers alder (Malatesta et al., 1989).

Kjønnsroller reflekteres også i positive emosjoner, hvor varme, glede og empati knyttes til det kvinnelige- (Brody, 1993). Forskjeller i sosialisering av disse emosjonene vil ikke bli beskrevet videre. Sammenhengen mellom negative emosjoner og sosialisering er mer relevant her, siden disse emosjonene ofte vil være uønsket, og dermed vanskeligere å møte med en veiledende istedenfor unnvikende stil. Selv om regulering av positive emosjoner også er relevant for god psykososial fungering, har de negative emosjonene en viktig rolle i studier som ser på sammenheng mellom dysregulering av emosjoner og psykososiale vansker.

Negative emosjoner som tristhet, bekymring og frykt kalles for *internaliserende* (Birnbbaum et al., 1980; Brody, 1996; Zahn-Waxler, 2010), og er altså følelser vendt innover. Slike emosjoner assosieres ofte med en kvinnelig stereotypi. Den mannlige stereotypien assosieres med *eksternaliserende* emosjoner, altså utadvendte følelser, og består i hovedsak av sinne og frustrasjon. En oppsummering av relevante funn følger under.

1.2.1 Sosialisering av internaliserende emosjoner

Internaliserende emosjoner som tristhet, frykt og bekymring er som beskrevet en del av en feminin stereotypi (Birnbbaum et al., 1980, Brody, 1996; Zahn-Waxler, 2010). En rekke studier har sett på kjønnen sosialisering av emosjoner gjennom selvrappport, eller ved å observere hva foreldre faktisk sier og gjør i interaksjon med barna sine. Funntil knyttet til sosialisering av internaliserende emosjoner vil bli gjennomgått i de følgende avsnittene.

Kuebli og Fivush (1992) fant at foreldre som snakket med barnet sitt om en tidligere hendelse, nevnte triste aspekter hyppigere med døtre enn med sønner. I en observasjonsstudie av Cassano og Zeman (2010) ble foreldrenes responser på barnet kodet som henholdsvis emosjonsveiledende og emosjonsunnvikende, i tråd med Gottman og kolleger (1996; 1997). Etter en oppgave designet for å utløse en mild tristhetsreaksjon, fikk foreldrene beskjed om at barnet enten hadde reagert som forventet – eller dårligere enn andre barn i sin normgruppe,

basert på kjønn og alder. Betingelsene var vilkårlig fordelt, og ikke på bakgrunn av barnets virkelige reaksjon. Cassano og Zeman så at foreldrenes reaksjoner i møte med barna i etterkant til dels var avhengig av om de trodde barnet hadde brutt forventningen til emosjonsregulering eller ikke. Effekten var delvis påvirket av barnets kjønn, og var sterkere for gutter, noe som kan ses i sammenheng med større aksept for å uttrykke tristhet hos jenter. Spesielt var fedre mindre tilbøyelige til å respondere på en emosjonsveiledende måte når de trodde at sønnen håndterte tristhet på en måte som brøt med forventningene. Uavhengig av forventningsbrudd, snakket mødre mer om følelsesaspekter i forhold til aspekter ved selve hendelsen med døtre enn med sønner. Cassano og Zeman (2010) konkluderte med at resultatene stort sett var i tråd med kjønnsstereotyper for de differensierte emosjonene, som beskrevet over.

Chaplin, Cole og Zahn-Waxler (2005) undersøkte en mer subtil form for emosjonssosialisering av førskolebarn i en oppfølgingsstudie over to år. De observerte i hvilken grad foreldre viet oppmerksomhet til barnets uttrykk for tristhet, engstelse og sinne under et spill. Chaplin og kolleger fant en kjønnseffekt, hvor fedre viet mer oppmerksomhet til uttrykk for de internaliserende emosjonene tristhet og engstelse hos døtre enn hos sønner. Grad av oppmerksomhet predikerte også i hvilken grad barnet uttrykte emosjonene to år senere. Studien differensierer imidlertid ikke mellom ulike former for oppmerksomhet, og kan ikke overføres til Eisenberg og kolleger (1998) sitt rammeverk. Siden Chaplin og kollegers funn gir evidens for at kjønnets sosialisering øker kjønnsstereotypiske forskjeller i emosjonsuttrykk hos førskolebarn, er studien likevel relevant her.

Thomassin og Seddon (2019) så på foreldres implisitte holdninger til emosjoner ved hjelp av en implisitt assosiasjonstest (IAT) for tristhet. De fant at mødre favoriserte uttrykk for tristhet hos døtre, fremfor sønner. Dette designet er nyttig for å fange opp holdninger som ikke er i tråd med hva vi tenker mer eksplisitt og uttrykker bevisst.

En del studier tar i bruk selvrappport for å kartlegge hvordan foreldre sosialiserer emosjoner. I en studie av Cassano, Perry-Parrish og Zeman (2007) rapporterte foreldre større sannsynlighet for å støtte og oppmuntre uttrykk for tristhet hos døtre enn hos sønner. Cassano og kolleger knyttet resultatet til at foreldrene også rapporterte et ønske om at døtre i større grad enn sønner skulle la være å inhibere opplevelsen av tristhet. De så altså en sammenheng mellom foreldrenes oppfatning av barnets emosjonsregulering, vurderinger av hvordan barnet

håndterte emosjonen – og hvilken sosialiseringsspraksis som med sannsynlighet ville bli brukt. Dette er i tråd med Chaplin og kollegers (2005) funn om forventet atferd.

En annen tilnærming til å se på kjønnet sosialisering av emosjoner, er å spørre voksne om foreldrenes sosialisering av dem som barn. Garside & Klimes-Dougan (2002) fant at blant unge voksne var det flere menn enn kvinner som rapporterte at de som barn hadde blitt straffet for å uttrykke tristhet. I samme studie rapporterte også flere kvinner enn menn å ha blitt belønnet for å uttrykke frykt, mens flere menn enn kvinner rapporterte å ha blitt straffet for å uttrykke frykt.

1.2.2 Sosialisering av eksternaliserende emosjoner

Eksternaliserende emosjoner som sinne og frustrasjon er en del av en maskulin stereotypi (Birnbaum et al., 1980, Brody, 1996; Zahn-Waxler, 2010). Birnbaum og Croll (1984) undersøkte eksplisitte holdninger til barns emosjoner, og fant at både foreldre og collestudenter uttrykte større aksept for sinne hos gutter enn hos jenter i et gitt scenario. Chaplin og kolleger (2005) så at fedre viet mer oppmerksomhet til sønner som uttrykte sinne under et spill, noe som også peker mot en kjønnet sosialisering av denne emosjonen. Det er som nevnt uvisst om oppmerksomheten var av en støttende eller ikke-støttende art.

Garside og Klimes-Dougan (2002) hadde i tråd med stereotypien en hypotese om at unge voksne menn ville rapportere å ha fått større aksept for å uttrykke sinne som barn enn kvinner. De fant tvert imot at menn i større grad enn kvinner rapporterte å ha blitt straffet for å uttrykke sinne. Forfatterne foreslår at funnet kan skyldes at gutter uttrykker mer sinne og på en mer eksplisitt og fysisk måte enn jenter. Siden uttrykk for sinne ofte knyttes til aggresjon og antisosial atferd, kan det tenkes at det er en type emosjoner foreldre i liten grad oppmuntrer til å uttrykke hos barn, uavhengig av kjønn. Thomassin og Seddons (2019) studie av implisitte holdninger peker i samme retning. De fant at mødre favoriserte uttrykk for sinne hos jenter, fremfor gutter. Funnene for eksternaliserende emosjoner synes dermed å være mer sprikende enn for internaliserende emosjoner.

1.2.3 Snakker foreldre mer om følelser med døtre enn med sønner?

I tillegg til en tendens til et kjønnsstereotypisk mønster i hvordan spesifikke emosjoner sosialiseres, finner studier av *emosjonssnakk* evidens for at foreldre også snakker mer om emosjoner generelt med døtre enn med sønner. Kuebli og Fivush (1992) observerte hvordan

foreldre snakket med barnet sitt på 40 måneder om en tidligere hendelse med emosjonelt innhold. Kuebli og Fivush fant at foreldrene brukte flere og mer varierte emosjonelt ladede ord med døtre enn med sønner. Forskjellen gjaldt kun for negative følelser. Forskjeller i språkutviklingen kan imidlertid bidra til å forklare hvorfor foreldre brukte flere emosjonsord med døtre. Jenter har en noe raskere språkutvikling enn gutter, slik at foreldre kanskje snakker mer med jentebarn generelt - ikke bare om emosjoner (Brody, 1993). Denham og kolleger (2010) observerte at fedre snakket mer om emosjoner generelt med døtre enn med sønner. Bortsett fra det fant de imidlertid lite som tydet på ulik sosialisering på bakgrunn av barnets kjønn.

En studie av van der Pol og kolleger (2015) fant kjønnsstereotypiske forskjeller i emosjonssnakk som ikke kan forklares av kjønnsforskjeller i språkutvikling. De observerte foreldre som fortalte for førskolebarna sine fra en billedbok, og så en tendens til at foreldre omtalte kjønnsnøytrale ansikter som viste glede eller tristhet som jenter, mens karakterene som var sinte oftere ble omtalt som gutter. Van der Pol og kolleger fant ikke ellers noen kjønnsforskjeller i emosjonssnakk.

1.2.4 Kjønnen emosjonssosialisering oppsummert

Sosialisering av spesifikke emosjoner tenderer mot et kjønnsstereotypisk mønster, hvor internaliserende emosjoner i større grad møtes med støtte og emosjonsveiledende stil hos jenter, mens eksternaliserende emosjoner muligens i større grad møtes med støttende og emosjonsveiledende sosialisering hos gutter. Funnene er mer tvetydige for eksternaliserende enn internaliserende emosjoner. Det er relativt få studier som har sett på sosialisering av spesifikke emosjoner. Mange av studiene på området er gjort i nordamerikanske utvalg, og noen av dem er nesten en generasjon gamle. I likhet med andre normer, følger kjønnsnormer samfunnsendringer ellers, noe som antagelig kan påvirke graden av kjønnen emosjonssosialisering man finner. Oppfatninger om hvordan en normal jente eller gutt ser ut, tenker, føler og handler vil dermed variere over tid og sted. Kulturelle variasjoner i kjønnsnormer kan tenkes å henge sammen med hvor likestilt et samfunn er. Mens USA er på 42. plass over mest likestilte land, har Norge en femteplass (United Nations Development Programme [UNDP], 2019, s. 316). Sett i sammenheng peker dette på at nyere og mer kulturelt variert forskning trengs, i et felt med overvekt av amerikanske studier.

1.3 Fedres rolle

Fedre og mødre i heterofile par ser ut til å ha noe differensierte roller i sosialisering av emosjoner. Tradisjonelt foregår fedres emosjonelle interaksjoner i større grad gjennom fysisk lek, mens mødre generelt er mer verbale og instruerende (Parke, 1981; Gottman, 1998). Denham og kolleger (2010) oppsummerer rolleforskjellen med at mødre i hovedtrekk bærer ansvaret for familiens emosjonelle fungering. De har et større fokus på å håndtere negative emosjoner, mens fedre er sentrale for lek og positive emosjoner (Denham et al., 2010).

Selv om fedrerollen har endret seg mye med kvinners innpass i arbeidslivet, er det ifølge en undersøkelse utført i regi av Bufdir (Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet [Bufdir], 2018) fremdeles i stor grad slik at mødre vurderer seg som den primære omsorgsgiveren. Undersøkelsen tar for seg foreldrerollen med fokus på fedre, og informantene har barn fra 0-17 år (Bufdir, 2018). Mens 61 prosent av fedrene sier at de i like stor grad som den andre forelderen er den barnet søker trøst hos og snakker om vanskelige følelser med, mener kun to prosent at de selv har denne rollen mest. Til sammenligning mener 42 prosent av mødrene at de deler rollen likt med den andre forelderen, mens hele 56 prosent rapporterer at de selv er hovedinnhaver av rollen. Disse tallene sier ikke hvem som faktisk gjør hva, men differansen i oppfatningen mellom mor og far er interessant. Når det gjelder evnen til å møte barnets emosjonelle behov, kom det også frem at mødre i mye større grad enn fedre vurderer at de selv er mer kompetente enn den andre forelderen (49 prosent mødre mot 14 prosent fedre). Så mange som 19 prosent av fedre er enige i at de selv er dårligere på å møte barnets emosjonelle behov enn den andre forelderen. En mulig forståelse av at mødre i større grad enn fedre oppfatter at de selv er den mest deltagende og kompetente til å ivareta barnets emosjonelle behov, er at fedrerollen kan være i endring på dette området. Mens far har blitt mer involvert i omsorgen, kan det være at mor i større grad fremdeles oppfatter det som sitt hoveddomene. Bufdir-undersøkelsen (2018) tyder alt i alt på at farsrollen fremdeles ikke er likestilt med morsrollen i Norge.

Parsons og kolleger (2019) fant tegn på differensierte foreldreroller fra tidlig i foreldreskapet. De så på hvordan foreldre vurderte sine perinatale barns ansiktsuttrykk. Ansiktene ble bedømt langs én akse for valens og én for aktivering (arousal). Mens mødre virket å være mer sensitive til om emosjonen som ble uttrykt var positiv eller negativ, virket fedre å være mer

sensitive til grad av aktivering. Parsons og kolleger tolker denne kjønnsforskjellen i tråd med fedres større involvering i lek – en uforutsigbar og fysisk stimulerende form for interaksjon.

Samlet sett peker studiene over mot at far og mor har differensierte roller i sosialisering av emosjoner. Samtidig tyder Bufdir-undersøkelsen (2018) på at norske fedre i stor grad opplever å være involvert i barnets emosjonelle omsorg, selv om mor anser seg selv som viktigst for å ivareta barnets emosjonelle behov. Studier som direkte sammenligner far og mors emosjonssosialisering er ikke publisert i Norge til dags dato.

1.3.1 Forskjeller i emosjonssosialisering mellom mor og far

Gottman og kolleger (1997) fant i store trekk at mødre er mer emosjonsveiledende enn fedre. Mødre var blant annet mer oppmerksomme på uttrykk for tristhet hos barnet. Eisenberg og kolleger (1996) fant at mødre til barn mellom tredje- og sjetteklasser rapporterte større grad av støttende reaksjoner, mens fedre rapporterte mer av ikke-støttende reaksjoner. Cassano og kolleger (2007) fant lignende resultater hos foreldre av seks til 11-åringer. Fedre rapporterte i større grad å ville bruke minimering i møte med barnets uttrykk for tristhet, mens mødre i større grad ville bruke oppmuntring til uttrykk (se tabell 1).

I sin studie av brudd på forventet emosjonsregulering, så Cassano og Zeman (2010) at fedre i kontrollgruppen brukte færre ord enn mødre, noe som tyder på at fedre generelt snakker mindre om tristhet med barna sine enn mødre. Kuebli og Fivush (1992) fant mindre forskjeller i emosjonell ekspressivitet mellom foreldre enn antatt. Mødrene brukte riktignok flere unike emosjonsord når de snakket med barna om en trist hendelse, men det var ikke signifikant forskjell i hvor mange ganger foreldrene brukte emosjonsord totalt. van der Pol og kolleger (2015) observerte en forskjell blant foreldrene som fortalte fra en billedbok til sine barn i førskolealder, hvor mødre snakket mer om emosjoner generelt enn fedrene.

I studien hvor unge voksne rapporterte hvordan foreldrene hadde sosialisert emosjoner hos dem som barn, fant Garside og Klimes-Dougan (2002) en tydelig differensiering i mødre og fedres reaksjoner. Deltakerne rapporterte at mødre hadde belønnet og oppmuntret både tristhet, sinne og frykt mer enn fedre, men at mødre også hadde blitt overveldet av egne emosjoner i større grad. Fedrene hadde på sin side i større grad møtt tristhet, sinne og frykt med straffende og neglisjerende reaksjoner. Mens mødre hadde brukt distraksjon og minimerende reaksjoner mer enn fedre. (Garside & Klimes-Dougan, 2002). Generelt peker

studien mot at mødre og fedre hadde ulike ikke-støttende responser, og at mødrene totalt sett var mer støttende i sine reaksjoner.

Hos Baker og kolleger (2011) ga to ulike datasett – ett fra observasjon og ett fra selvrapportering, sprikende svar på spørsmålet om fedre er mindre emosjonsveiledende enn mødre. Fedrene *rapporterte* mindre grad av emosjonsveiledende holdninger og atferd, men var jevn gode med mødre i observert emosjonsveiledende stil i samtale med barnet. Forfatterne presenterte flere mulige forklaringer på differansen. En mulighet er at fedre kan tendere til å undervurdere egne evner på området; en annen at de i like stor grad som mødre er i stand til å ha støttende samtaler om barnets emosjoner, men at de i mindre grad gjør dette spontant.

Gottman (1998) bemerket at sosialisering av emosjoner fra fedre muligens kan gi større utslag på variabler hos barnet fordi det kan være større variabilitet i gruppen fedre enn mødre generelt. Hvor differensierte kjønnsrollene er i et samfunn kan tenkes å ha betydning for disse kjønnsforskjellene mellom foreldre. Et sentralt spørsmål blir derfor om forskjeller i fedre og mødres sosialisering gjør seg gjeldende i samme grad i Norge som i mindre egalitære land. De over 20 årene som har gått siden Gottman og kollegers første studier kan også ha hatt betydning for fedrerollen. Baker og kolleger (2011) fant i likhet med Gottman og kolleger (1996; 1997) en sterkere sammenheng mellom emosjonsveiledende holdninger, reaksjoner og barnets sosiale kompetanse for fedre enn for mødre – men uten at det kunne forklares av større variasjon i disse variablene hos fedre. Selv om studiene over i store trekk peker mot visse forskjeller i fedre og mødres emosjonssosialisering, er ikke funnene entydige. Det trengs mer forskning av nyere dato på kjønnsforskjeller i meta-emosjonsfilosofi og emosjonsrelatert sosialisering atferd for å kunne svare på om fedre generelt er mindre emosjonsveiledende og mer emosjonsunnvikende enn mødre.

1.3.2 Fedre og kjønnet sosialisering av emosjoner

Flere av studiene som finner evidens for kjønnet sosialisering av emosjoner, finner samtidig at fedre i noen tilfeller ser ut til å være påvirket av kjønnsstereotypisk sosialisering i større grad enn mødre. Kuebli og Fivush (1992) så for eksempel at fedre, men ikke mødre snakket mindre om frykt med sønner enn med døtre. Dette funnet kan tolkes i lys av at frykt er en følelse som i større grad er anerkjent å uttrykke for jenter enn for gutter – en holdning som Kuebli og Fivush altså kun så reflektert i fedres sosialisering. En lignende tendens

fremkommer i studien av unge voksne som erindret hvordan de ble møtt av foreldrene som barn (Garside & Klimes-Dougan, 2002). Mens mødre brukte belønning og straff i like stor grad for gutter og jenters negative emosjonsuttrykk, hadde fedrene i større grad støttet uttrykk for frykt og tristhet hos døtre enn hos sønner.

Chaplin og kolleger (2005) fant også kun evidens for kjønnet sosialisering blant fedre. De observerte at fedre viet mer oppmerksomhet til døtre som uttrykte tristhet og engstelse, samtidig som de viet mer oppmerksomhet til sønners uttrykk for sinne. Hos mødrene fant Chaplin og kolleger ikke disse forskjellene. Som nevnt skiller ikke studien på type oppmerksomhet (emosjonsveiledende eller emosjonsunnvikende), men funnene gir uansett evidens for at fedre i større grad enn mødre responderte ulikt på emosjonsuttrykk avhengig av barnets kjønn.

Cassano og Zemans (2010) studie var designet nettopp for å få frem betydningen av forventet atferd, og hva som kan skje når normen (med referanse i blant annet kjønn) brytes. Cassano og Zeman predikerte at foreldre som får beskjed om at barnet deres har regulert seg dårlig sammenlignet med jevngamle gutter eller jenter, vil vurdere atferden til barnet annerledes – og få en sterkere negativ affektiv aktivering enn om reaksjonen var i tråd med normen. Forfatterne fant støtte for antagelsen sin, hvor sannsynligheten for en støttende respons minket i normbrudd-gruppen, men samtidig at denne effekten var sterkere for fedre. De både snakket mer og brukte flere negative emosjonsord i normbrudd-gruppen enn mødre. I tillegg hadde de forholdsvis mindre emosjonsveiledende og mer emosjonsunnvikende stil med sønner som brøt med forventet emosjonsregulering, enn med døtre. Det unike med denne studien er at den får frem forskjeller i sosialisering som ikke handler om fedre og mødres ulike sosialiseringspraksis per se, men om måten de påvirkes ulikt av brudd på kjønnsstereotypiske normer til atferd hos barna sine.

Thomassin og Seddons (2019) studie av holdninger ved hjelp av en implisitt assosiasjonstest (IAT) skiller seg fra andre studier på området, både i metode og funn. De fant holdepunkter for at mødre, men ikke fedre, hadde implisitte kjønnede holdninger til emosjonsuttrykk hos barn. Mødrene favoriserte uttrykk for *både* tristhet og sinne hos jenter (Thomassin & Seddon, 2019). Dette funnet bryter med en hypotesen om at eksternaliserende emosjoner er tillatt i større grad for gutter, og at fedre i større grad enn mødre har en kjønnet emosjonssosialisering

1.3.3 Mødre og døtre – fedre og sønner

Mønsteret av kjønnseffekter som fremtrer i studiene av emosjonssosialisering har mange nyanser. Blant dem er interaksjonseffekter mellom foreldres kjønn og barnets kjønn. Noen av kjønnseffektene er ikke direkte knyttet til kjønnsstereotypisk atferd, men fremtrer der kjønn hos forelder og barn er konkordant. For eksempel fant Cassano og kolleger (2007) at mødre rapporterte høyere grad av ubehag i forbindelse med døtres tristhet, mens det motsatte var tilfellet for fedre. Forfatterne foreslår at en slik interaksjonseffekt kan handle om at foreldre identifiserer seg sterkere med emosjonsuttrykk hos barn av samme kjønn. Identifiseringen vil aktivere dem mer, og dermed gjøre regulering av egne responser på barnets følelsesuttrykk vanskeligere (Cassano et al., 2007). Wong og kolleger (2009) gjør seg lignende tanker om sitt funn av assosiasjon mellom holdninger til emosjoner og sosialiseringssatferd. Aksept for negative emosjoner hos foreldre var knyttet til spesifikke emosjonsrelaterte reaksjoner, men kun der det var samsvar mellom forelders kjønn og barnets kjønn. Wong og kolleger konkluderte med at holdninger til emosjoner er mer tilgjengelige når foreldre sosialiserer barn med samme kjønn som seg selv.

Ut i fra disse funnene kan man stille spørsmålet om mødre spiller en større rolle i sosialiseringen av samfunnets normer knyttet til emosjoner hos kvinner for sine døtre, mens fedre på samme måte i større grad sosialiserer emosjoner knyttet til mansrollen til sønner. Funnene kan imidlertid også reflektere at barn søker bekreftelse for emosjoner hos foreldre av samme kjønn. Det siste vil ikke bli nærmere drøftet, men er relevant å ha med seg som mulig bidrag til funn på området.

1.4 Oppsummering: kjønnets emosjonssosialisering og forskjeller mellom fedre og mødre

Foreldres emosjonssosialisering ser ut til å variere med type emosjon, kontekst, barnets kjønn, foreldres kjønn (foreldrerolle), samt interaksjon mellom disse (Birnbaum & Croll, 1984; Cassano et al., 2007; Cassano & Zeman, 2010; Chaplin et al., 2005; Denham et al., 2010; Eisenberg et al., 1996; Garside & Klimes-Dougan, 2002; Kuebli & Fivush, 1992; Parsons et al., 2019; van der Pol et al., 2015; Wong et al., 2009). Teori og empiri peker mot en sammenheng – til dels også årsakssammenheng mellom emosjonsveiledende sosialisering, emosjonsregulering og psykososial tilpasning (Chaplin et al., 2005; Eisenberg et al., 1992;

1994; 1998; Gottman et al., 1996; 1997; Garside & Klimes-Dougan, 2002; Lunkenheimer et al., 2007;). En del funn tyder på at barnets psykososiale fungering kan bedres ved å bevisstgjøre foreldre sin egen meta-emosjonsfilosofi og øve opp en mer emosjonsveiledende sosialiseringsspraksis, som gjennom foreldreveiledningsprogrammet Tuning in to Kids (Edrissi et al., 2019; Havighurst et al., 2010; 2013; Wilson et al., 2009; 2012).

Sammenhengen mellom emosjonssosialisering og psykososial tilpasning er imidlertid ikke entydig (Lagacé-Séguin, 2001; McElwain et al., 2007) og mer forskning trengs på området.

Foreldres meta-emosjonsfilosofi og sosialiseringsspraksis ser ut til å være påvirket av stereotypier om kjønn og emosjoner (Birnbaum et al., 1980; Brody, 1996; Zahn-Waxler, 2010). Funn på området er delvis sprikende, og kompliseres av faktorer som foreldres kjønn og konkordans mellom barn og forelders kjønn (Cassano et al., 2007; Wong et al., 2009). Fedres rolle er noe ulik mødres, og de ser ut til å være påvirket av kjønn i større grad enn mødre (Chaplin et al., 2005; Garside & Klimes-Dougan, 2002; Kuebli & Fivush, 1992; Cassano & Zeman, 2010). Flere studier tyder på at fedre er mindre emosjonsveiledende (Gottman et al., 1997, Eisenberg et al., 1996; Cassano et al., 2007; Cassano & Zeman, 2010; Kuebli & Fivush, 1992; Garside & Klimes-Dougan, 2002), men det finnes også studier som viser det motsatte (Thomassin & Seddon, 2019). Samtidig er fedre en tradisjonelt mindre representert gruppe i studier av emosjonssosialisering og i betydelig grad mindre deltagende i foreldreveiledningsprogrammer som TIK (Wilson et al., 2016; Denham et al., 2010). I studier som sammenligner mødre og fedres emosjonssosialisering er funnene delvis sprikende, noe som peker mot at mer forskning trengs på området, og at kjønnsrollene i foreldres omsorg muligens er i endring (Bufdir, 2018).

Stemmer det at fedre er emosjonsveiledende i mindre grad og emosjonsunnvikende i større grad enn mødre? Og at de i større grad enn mødre er påvirket av kjønnsstereotyper når de sosialiserer emosjoner til barna sine? Evidens for dette vil kunne danne et bakteppe for videre utforskning av kjønnets sosialisering av emosjoner og fedres rolle i det. Og peke mot i hvilken grad Tuning In to Kids kan være en nyttig intervensjon for mødre og fedre.

1.5 Hypoteser og problemstilling

Denne studien har som hovedmål å utforske følgende problemstillinger:

- 1) I hvilken grad er foreldres veiledende og unnvikende emosjonssosialisering påvirket av barnets kjønn?
- 2) I hvilken grad er det forskjeller i veiledende og unnvikende stil i fedre og mødres emosjonssosialisering, både på internaliserende og eksternaliserende emosjonsuttrykk?
- 3) I hvilken grad er sammenhengen mellom emosjonssosialisering og barnets kjønn påvirket av om det er mor eller far som sosialiserer?

For å si noe om disse sammenhengene, vil foreldres veiledende og unnvikende emosjonssosialisering bli sammenlignet, basert på data fra to spørreskjemaskalaer som omhandler meta-emosjonsfilosofi og emosjonsrelatert sosialiseringstilferd. Foreldrerolle (mor og far) og barnets kjønn (jente og gutt) vil være forklaringsvariabler, mens veiledende og unnvikende stil for spesifikke emosjoner (internaliserende og eksternaliserende) vil være utfallsvariabler. Med bakgrunn i teori og empiri presentert i innledningen, kan det forventes to hovedeffekter og to interaksjonseffekter basert på problemstillingene. Disse utdypes i følgende hypoteser:

Hypotese 1: Det vil være en hovedeffekt av barnets kjønn på emosjonsunnvikende og emosjonsveiledende stil når man ser på eksternaliserende og internaliserende emosjoner separat. For eksternaliserende emosjoner vil foreldre rapportere høyere grad av veiledende stil for gutter enn for jenter, og høyere grad av unnvikende stil for jenter enn for gutter. For internaliserende emosjoner vil assosiasjonsmønsteret være motsatt: Foreldre vil rapportere høyere grad av veiledende stil for jenter enn for gutter, og høyere grad av unnvikende stil for gutter enn for jenter. Mønsteret er i tråd med foreliggende evidens om kjønnets emosjonssosialisering som beskrevet over, selv om evidensen er mer sprikende for eksternaliserende emosjoner.

Hypotese 2: Det vil være en hovedeffekt av foreldrerolle på emosjonsveiledende og emosjonsunnvikende stil (både for internaliserende og eksternaliserende emosjoner). Mødre vil rapportere høyere grad av veiledende stil enn fedre, mens fedre vil rapportere høyere grad av unnvikende stil enn mødre.

Hypotese 3: Det vil være interaksjonseffekter av foreldrerolle og barnets kjønn på emosjonsveiledende stil og emosjonsunnvikende stil for eksternaliserende og internaliserende

emosjoner separat. To ulike interaksjoner predikeres: a) Foreldrerolle vil være en signifikant moderator for sammenhenger i hypotese 1, slik at effekten av barnets kjønn blir sterkere for far enn for mor. b) Foreldrerolle vil være en signifikant moderator for sammenhenger i hypotese 1 når kjønn forelder er konkordant med barnets kjønn.

2. Metode

2.1 Prosedyre

Den norske Tuning in to Kids studien (N-TIK) er en randomisert kontrollert studie (RCT) hvor foreldre til 4-5-åringer deltar i foreldreveiledningsgrupper. Foreldrene fylte ut et nettbasert spørreskjema før (T1) og etter (T2 og T3) intervensjonen. Det ble også sendt ut spørreskjema til barnehagen. I denne oppgaven blir kun T1-data fra N-TIK studien brukt.

Deltakere i N-TIK-studien ble rekruttert via barnehager i en radius på 100 km rundt Oslo by. Aktuelle deltakere var foreldre til førskolebarn født mellom 2012 og 2013. Etter å ha mottatt informasjon om studien fra helsestasjonen, meldte foreldre sin interesse og fikk ytterligere informasjon. Samtykke for deltakelse ble innhentet fra alle foreldre. Deltakere fra 158 ulike barnehager ble antatt i studien. Eksklusjonskriteriet var for dårlige norskkunnskaper til å kunne besvare spørreskjema og forstå innholdet i foreldreveiledningsprogrammet. Data for T1 ble samlet inn via nettskjema mellom mars 2017 og oktober 2018.

2.2 Ethiske vurderinger

Vedlagt spørreskjemaet var et informasjonsskriv med spørsmål om samtykke som deltakerne krysset av for (vedlegg 1), utviklet etter malen til Norsk senter for forskningsdata (NSD). Informasjonsskrivet inneholdt blant annet opplysninger om at respondentene kunne trekke seg under og etter deltakelse.

Det ble søkt om etisk godkjenning for N-TIK gjennom Regionale komitéer for medisinsk og helsefaglig forskningsetikk. Komitéen vurderte at effektmålene dreide seg mer om emosjonell kompetanse hos friske barn enn helse og sykdom, og konkluderte med at prosjektet falt utenfor REKs mandat (REK:2016/1714). Godkjenning ble imidlertid innhentet fra Psykologisk institutt sin forskningsetiske komité (ref. 1471656). Prosjektet ble godkjent av Norsk senter for forskningsdata (NSD; prosjektnr: 51496). Spørreskjemaene ble satt opp

med automatisk kryptering og lagring i Tjenester for Sensitive Data (TSD), hvor de er koblet til aidentifiserte ID-nummer. TSD er UiOs system for sikker databehandling, og alle analyser ble gjort her. Deltakerne ble informert om at opplysningene de oppga skulle behandles anonymt, og at resultater blir presentert på gruppenivå.

2.3 Utvalg

Datagrunnlaget for oppgaven består av foreldre som responderte på første utsendelse av spørreskjemaer (T1). Av de 430 deltakerne er 247 (57,4%) mødre og 183 (42,6%) fedre. De hadde alle barn i førskolealder (født 2012 eller 2013), hvorav 221 var jenter og 207 var gutter. Av deltakerforeldrene svarer 94,8% at de bor sammen med barnet på heltid, mens 4,5% bor med barnet halve tiden, og 7% mindre enn halve tiden. De svarer i 92% av tilfellene at de bor sammen med barnets andre forelder. Deltakerne er født mellom 1959 og 1991, med en medianalder på 37 år. Tilsammen oppgir 53 av deltakere fødested utenfor Norge, hvorav 12 er født i et annet nordisk land og 20 i andre europeiske land eller Nord-Amerika. De resterende 13 deltakerne oppgir fødested i Sør-Amerika, Asia og Afrika.

Litt over 90% av deltakerne oppga å ha tatt høyere utdanning (universitet eller høyskole), hvorav 60,6% hadde fullført fire år eller flere, mens 30,6% hadde mindre enn fire års høyere utdanning. Av de resterende deltakerne hadde 6% videregående skole som høyeste fullførte utdanning, 2,1% hadde gått ett eller to år på videregående skole, mens 5% hadde niårig grunnskole eller mindre. Deltakerne oppga også hvor godt de og familien klarer seg økonomisk. Mens 38% svarte at de klarer seg meget bra, oppga 52, 2% at de klarer seg bra, mens 9,6% svarte at de klarer seg. Ingen av deltakerne svarte at de klarer seg dårlig eller svært dårlig økonomisk.

2.4 Materiale

Datamaterialet ble innhentet i 2017-2018. Det fullstendige spørreskjemabatteriet fra N-TIK-studien består av demografisk informasjon, mål på personlighet, psykologisk velvære, barnets temperament og symptomer på angst, depresjon og atferdsvansker hos barnet – i tillegg til mål på emosjonssosialisering og emosjonsregulering. To ulike mål på emosjonssosialisering danner datagrunnlaget for den aktuelle undersøkelsen. Den første, *The Coping with Children's Negative Emotions Scale* (CCNES; Fabes et al., 2002) vurderer foreldres emosjonsrelaterte sosialiseringssatferd, mens den andre, *Parent Emotional Style Questionnaire*

(PESQ; Havighurst et al., 2013) vurderer foreldres meta-emosjonsfilosofi. Begge skalaene får en subskala for emosjonsveiledende (Veiledende) og emosjonsunnavikende (Unnavikende) sosialiseringstil.

Subindekser for internaliserende og eksternaliserende emosjoner ble konstruert for begge skalaer for den aktuelle undersøkelsen. Formålet er å undersøke effekter av barnets kjønn og foreldrerolle på sosialisering av emosjoner som er i tråd med kjønnsstereotypene beskrevet i innledningen. En beskrivelse av skalaene, samt deres psykometriske egenskaper følger.

2.4.1 Meta-emosjonsfilosofi – PESQ

Selvrapporteringsverktøyet *Parent Emotional Style Questionnaire* – PESQ (Havighurst et al., 2013) består av 21 påstander som reflekterer ulike meta-emosjonsfilosofier foreldre kan ha. Responsformatet er en skala fra 1 til 5, hvor 1= helt uenig og 5= enig. PESQ er en revidert utgave av *Maternal Emotional Style Questionnaire* – MESQ (Lagacé-Séguin & Coplan, 2005), hvor opprinnelig 14 spørsmål rundt foreldres håndtering av barnets sinne og tristhet, er supplert med ytterligere syv spørsmål som omhandler barnets frykt og bekymring (PESQ; Havighurst et al., 2013). I sin opprinnelige studie av meta-emosjonsfilosofi brukte Gottman og kolleger (1996) et omfattende intervju for å kartlegge foreldres meta-emosjonsfilosofi. MESQ/ PESQ er en mindre ressurskrevende erstatning for dette intervjuet.

PESQ har subskalaene Emosjonsveiledende (Veiledende) stil og Emosjonsunnavikende (Unnavikende) stil, som korresponderer med Gottman og kollegers (1996, 1997) begreper. I MESQ har subskalaene tidligere vært ukorrelerte (Lagacé-Séguin & Coplan, 2005), og de behandles derfor som separate konstrukter, fremfor motpoler på samme konstrukt.

Av de 21 leddene inngår 11 i Veiledning, som skal fange opp ... «foreldres bevissthet på emosjoner i seg selv og sine barn, og evnen til å bruke denne bevisstheten til fordel for barnas sosialisering» (Lagacé-Séguin & Coplan, 2005, s. 615, egen oversettelse). Et eksempel på ledd i subskalaen Veiledende er: *når barnet mitt er lei seg er dette en tid for nærhet*. De ti resterende påstandene inngår i subskalaen Unnavikende, som skal fange opp ... «en manglende bevissthet, og derfor redusert evne til å håndtere barnas emosjoner» (Lagacé-Séguin og Coplan, 2005, s. 616, egen oversettelse). Et eksempel på ledd subskalaen Unnavikende er: *barndommen er en lykkelig tid og ikke en tid for tristhet eller sinne* (Havighurst et al., 2013). Estimer av målingens reliabilitet gir Cronbachs alfa for

Veiledende subindeks $\alpha = .71$ og for Unnvikende subindeks $\alpha = .82$. PESQ i sin helhet har $\alpha = .79$.

2.4.2 Emosjonsrelatert sosialiseringssatferd – CCNES

The Coping with Children's Negative Emotions Scale – CCNES (Fabes et al., 2002) består av 12 scenarier, hvor barnet uttrykker en negativ emosjon. Responsformatet er Likert-skala fra 1 til 7, hvor 1= svært usannsynlig og 7= svært sannsynlig. Ett av scenariene er: *Hvis barnet mitt faller av sykkelen og den blir ødelagt, og han/hun blir lei seg og gråter, vil jeg...* For hvert av scenariene angir respondenten sannsynligheten for seks ulike reaksjoner de kan ha. Et eksempel er: *Fortelle barnet mitt at han/hun overreagerer*. Reaksjonene svarer til seks subskalaer for foreldres emosjonsrelaterte sosialiseringssatferd (se tabell 1). Tre av reaksjonene klassifiseres som støttende reaksjoner og tre som ikke-støttende. De tre ikke-støttende reaksjonene inngår i subskalaen Unnvikende. Av de tre støttende reaksjonene, er det imidlertid kun *Oppmuntring til uttrykk* som benyttes i subskalaen Veiledende i N-TIK-studien og i den aktuelle undersøkelsen. De to andre subskalaene – *Problemfokusererte* og *Emosjonsfokusererte* reaksjoner har begrenset åpenbar validitet (face validity) som mål på emosjonsveiledende sosialisering i N-TIKs rammer og programmets tolkning av Gottman og kollegers (1996) begreper (Bjørk et al., 2020). Sammenhengen med tilpasning hos barn er også uklar for disse konstruktene (Jones et al., 2002).

CCNES har tidligere vist tilfredsstillende intern reliabilitet, rest-retest-reliabilitet og begrepsvaliditet (Fabes et al., 2002). Reliabilitetsestimater (Cronbachs alfa) i denne studien gir subskalaen Veiledende $\alpha = .89$, mens subskalaen Unnvikende har $\alpha = .83$, etter at fire variabler ble reversert.

Siden Cronbachs alfa er sensitiv for antall ledd, får noen av subindeksene for Internaliserende og Eksternaliserende emosjoner (som presenteres i det følgende) lave estimater for reliabilitet i målingen. Når psykologiske fenomener måles, kan en lavere alfa enn $.70$ aksepteres fordi det ofte er stor variasjon i konstruktene som måles (Kline, 2013). Aksept for en alfa ned mot $.50$ i tidlige stadier av forskning har også blitt foreslått (Field, 2013). Spesielt gjelder dette for skalaer med få ledd (<10), siden alfa er en funksjon av indre konsistens pluss antall ledd i en skala.

2.4.3 Internaliserende emosjoner

En indeks for *internaliserende* emosjoner ble konstruert for PESQ og CCNES henholdsvis, for å undersøke sosialisering av denne kategorien av emosjoner separat. Indeksen som får navnet PESQ Internaliserende (PESQ-I) har en subskala for Veiledende stil (PESQ-IV) og en for Unnvikende stil (PESQ-IU), tilsvarende den opprinnelige skalaen. Totalt 12 av leddene i PESQ omhandler internaliserende emosjoner (tristhet, frykt, nervøsitet og bekymring). Seks av disse leddene inngår i Veiledende subskala, med $\alpha=.53$, og de resterende seks leddene inngår i Unnvikende subskala, med $\alpha=.72$.

Indeksen som får navnet CCNES Internaliserende (CCNES-I) har også en subskala for Veiledende stil (CCNES-IV) og en for Unnvikende stil (CCNES-IU). Ti av scenariene i CCNES omhandler internaliserende emosjoner (tristhet, nervøsitet, og frykt). Ti ledd (ett fra hvert scenario) inngår i Veiledende, med $\alpha=.90$ og 30 ledd (tre fra hvert scenario) i Unnvikende, med $\alpha=.82$.

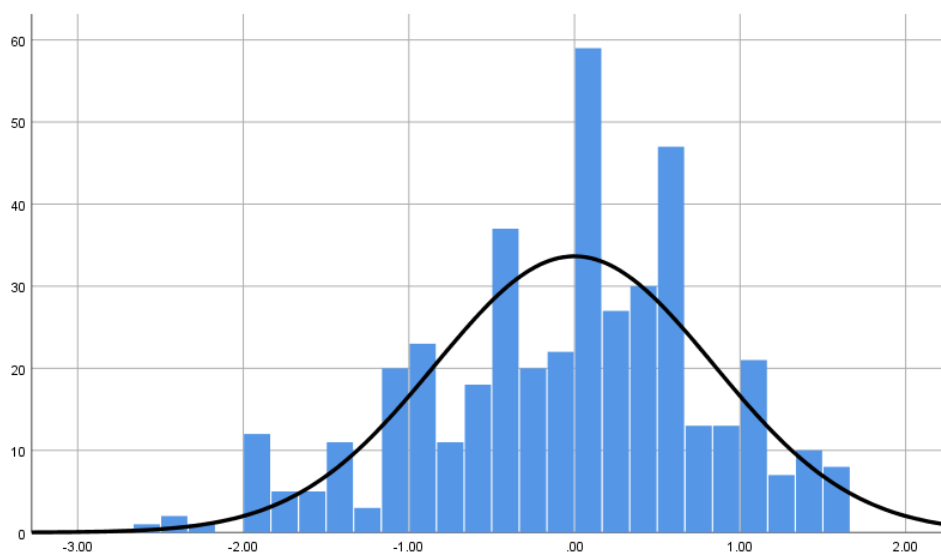
2.4.4 Eksternaliserende emosjoner

En indeks for *eksternaliserende* emosjoner for PESQ og CCNES henholdsvis ble konstruert for å undersøke sosialisering av denne kategorien emosjoner separat. Indeksen som får navnet PESQ Eksternaliserende (PESQ-E) fikk også en subskala for Veiledende stil (PESQ-EV) og en for Unnvikende stil (PESQ-EU). Totalt omhandler syv av leddene eksternaliserende emosjoner (sinne). Veiledende subskala består av fem ledd, med $\alpha=.51$. Unnvikende subskala består av to ledd, med $\alpha=.60$. De resterende to leddene omhandler positive emosjoner, og vil ikke bli inkludert i indeksene. Indeksen som får navnet CCNES Eksternaliserende (CCNES-E) består av ledd fra de to siste scenariene, som omhandler sinne og irritasjon. Subskalaen Veiledende (CCNES-EV) består av to ledd, med $\alpha=.45$. En så lav alfa indikerer en lav estimert reliabilitet for målingen på denne subindeksen. Dette er et resultat av få ledd og lav indre konsistens i skalaen. Dersom antall ledd økes i denne subindeksen, vil indre konsistens og reliabilitet bli bedre. Unnvikende subskala (CCNES-EU) består av seks ledd med $\alpha=.66$.

2.5 Statistiske analyser

Alle analyser ble gjort med SPSS Statistics 26. Preliminære analyser ble gjort for missing data, normalitet, skewness, gjennomsnitt, standardavvik og korrelasjoner, for å beskrive dataene og undersøke om de oppfyller forutsetningene for videre analyser (Pallant, 2010). Toveis variansanalyse (ANOVA) ble benyttet for å undersøke effekter av de to dikotome prediktor-variablene (barnets kjønn og foreldrerolle) på de kontinuerlige utfallsvariablene som måler emosjonssosialisering. Toveis ANOVA ble brukt for å finne både hovedeffekter av hver prediktor og for interaksjonseffekter mellom dem, ved å legge inn et interaksjonsledd (barnets kjønn*foreldrerolle).

En forutsetning for signifikanstesting ved tilpasning av generelle lineære modeller er at residualene (feileddene) etter tilpasning kan antas å være trukket fra populasjoner hvor disse er normalfordelte (Statistics Solutions, 2013). Alle residualfordelinger ble undersøkt visuelt. Den mest avvikende residualfordelingen er presentert i figur 1.

Figur 1. *Residualfordeling for PESQ-EU*

En test på avvik fra normalfordeling (Kolmogorov-Smirnov) indikerte brudd på denne antagelsen for de fleste residualfordelingene ($p < .05$). Dette er imidlertid normalt i større utvalg siden denne testen har høy statistisk styrke (Pallant, 2010). Og ettersom forutsetningen om normalitet bare er kritisk i situasjoner hvor antall observasjoner er lavere enn rundt 200 (Statistics Solutions, 2013), ble de mulig avvikende fordelingene ikke vurdert som særlig problematiske for analysene som er anvendt her.

3. Resultater

3.1 Deskriptive analyser

Utvalget på 430 respondenter deles, i tillegg til mødre- og fedregruppe, inn i grupper av mødre som sosialiserte døtre (N= 126), mødre som sosialiserte sønner (N= 120), fedre som sosialiserte døtre (N= 96) og fedre som sosialiserte sønner (N= 88). Skewness (tabell 2) nær null tyder på at dataene var innenfor normalfordeling for alle avhengige variabler.

Tabell 2. Gjennomsnitt, standardavvik og skewness for alle variabler

Barn kjønn Foreldrerolle Variabler	Jente (N= 21)				Gutt (N=206)				Skewness total
	Mor (N=127)		Far(N=96)		Mor (N=120)		Far (N= 88)		
	M	SD	M	SD	M	SD	M	SD	
PESQ									
Veiledende	4.26	0.42	4.16	0.40	4.35	0.40	4.23	0.45	-0.39
Unnvikende	3.45	0.67	3.77	1.48	3.46	0.64	3.72	0.63	-0.37
CCNES									
Veiledende	5.44	0.83	4.93	0.94	5.69	0.81	5.07	1.05	-0.41
Unnvikende	2.10	0.48	2.29	0.54	2.10	0.53	2.19	0.57	0.71
PESQ-I									
Veiledende	4.42	0.43	4.35	0.39	4.50	0.39	4.36	0.45	-0.77
Unnvikende	3.51	0.69	3.78	0.49	3.51	0.66	3.75	0.63	-0.44
PESQ-E									
Veiledende	4.08	0.55	3.93	0.54	4.17	0.55	4.06	0.53	-0.29
Unnvikende	3.38	0.97	3.85	0.72	3.53	0.85	3.72	0.78	-0.54
CCNES-I									
Veiledende	5.85	0.84	5.28	0.96	6.11	0,82	5.42	1.07	-0.62
Unnvikende	1.99	0.45	2.13	0.48	1.99	0.49	2.06	0.51	0.69
CCNES-E									
Veiledende	3.31	1.32	3.28	1.24	3.58	1.37	3.33	1.47	0.54
Unnvikende	2.65	0.94	2.97	0.84	2.66	0.91	2.82	1.11	0.57

Note: PESQ= Parent Emotional Style Questionnaire, CCNES= The Coping with Children's Negative Emotions Scale, I= Internaliserende, E= Eksternaliserende

Korrelasjonsmatrisen (tabell 3) viser at det er signifikante korrelasjoner mellom de fleste avhengige variablene, noe som var ventet. Missing data-analyser viste at alle respondenter unntatt én har svart på alle ledd. Det ble håndtert ved at denne variabelen fikk et gjennomsnitt basert på X minus 2 ledd i stedet for X ledd. Missing data utgjorde dermed ikke noe problem for videre analyser.

Tabell 3. Korrelasjonsmatrise for alle avhengige variabler

	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1 PESQ-V	0.17	0.44	-0.17	0.88	0.19	0.90	0.14	0.44	-0.18	0.28	0.11
2 PESQ-U		-0.24	0.39	0.23	0.95	0.08	0.79	-0.21	0.35	-0.19	0.35
3 CCNES-V			-0.35	0.31	-0.22	0.47	-0.18	0.98	-0.33	0.66	-0.26
4 CCNES-U				-0.08	0.32	-0.22	0.39	-0.35	0.97	-0.16	0.79
5 PESQ -IV					0.24	0.58	0.17	0.32	-0.08	0.15	-0.03
6 PESQ -IU						0.10	0.64	-0.20	0.29	-0.18	0.28
7 PESQ -EV							0.06	0.46	-0.22	0.33	-0.17
8 PESQ -EU								-0.16	0.36	-0.12	0.34
9 CCNES -IV									-0.35	0.49	-0.25
10 CCNES -IU										-0.14	0.63
11 CCNES -EV											-0.20
12 CCNES-EU											

Note: PESQ=Parent emotional style questionnaire. CCNES=The Coping with Children's Negative Emotions Scale. I=Internaliserende indeks. E=Eksternaliserende indeks. V=Veiledende subskala. U=Unnvikende subskala. Korrelasjoner som ikke er statistisk signifikante ($p > .05$) i uthevet skrift.

3.2 Hovedeffekter og interaksjonseffekter av foreldrerolle og barnets kjønn

Nedenfor presenteres resultater knyttet til problemstilling og hypoteser.

3.2.1 Sammenheng mellom barnets kjønn og emosjonssosialisering

Hovedeffekter av barnets kjønn på emosjonssosialisering ble funnet for fire variabler (tabell 4). På indeksskalaene var det en signifikant sammenheng (p -verdi $< .05$; Field, 2013) mellom barnets kjønn (gutt) og PESQ Eksternaliserende Veiledende $F(1, 422) = 4,81, p = < .05, r^2 = 0.01$ og en signifikant sammenheng mellom barnets kjønn (gutt) og CCNES Internaliserende Veiledende $F(1, 422) = 4.99, p = < .05, r^2 = 0.01$. Retningen på sammenhengene kan leses ut fra gjennomsnittene, som er høyere for gutter enn jenter på PESQ-EV og på CCNES-IV.

Forklart varians – r^2 på 1% for disse korrelasjonene reflekterer en liten effektstørrelse etter Cohens standard. F -ratio tester hvor godt modellen passer totalt, og er ratioen mellom forklart og uforklart varians. En F -ratio på < 1 angir en ikke-signifikant effekt (Field, 2013).

Det var også effekter av barnets kjønn på PESQ og CCNES hovedskala. En signifikant effekt av barnets kjønn (gutt) ble funnet for PESQ Veiledende $F(1, 422) = 3.85, p = < .05, r^2 = 0.01$

og CCNES Veiledende $F(1, 422) = 4.92, p = < .05, r^2 = 0.01$. Retningen på sammenhengen kan leses ut fra gjennomsnittene på disse subskalaene, som er høyere på gutt enn på jente både for mor og far.

Tabell 4. Hovedeffekter av barnets kjønn på emosjonssosialisering av spesifikke emosjoner

Variabel	Gjennomsnitt				F-verdi	p-verdi	r^2
Barnets kjønn	Jente		Gutt				
Foreldrerolle	Mor	Far	Mor	Far			
PESQ-V	4,26	4,16	4,35	4,23	3,85	.05*	0,01
PESQ-U	3,45	3,77	3,46	3,72	0,05	.82	0,00
CCNES-V	5,44	4,93	5,69	5,07	4,92	.03*	0,01
CCNES-U	2,10	2,29	2,10	2,19	0,90	.34	0,00
PESQ-IV	4,42	4,35	4,50	4,36	1,37	.24	0,00
PESQ-IU	3,51	3,78	3,51	3,75	0,02	.89	0,00
PESQ-EV	4,08	3,93	4,17	4,06	4,81	.03*	0,01
PESQ-EU	3,38	3,85	3,53	3,72	0,04	.84	0,00
CCNES-IV	5,85	5,28	6,11	5,42	4,99	.03*	0,01
CCNES-IU	1,99	2,13	1,99	2,06	0,45	.50	0,00
CCNES-EV	3,31	3,28	3,58	3,33	1,52	.22	0,00
CCNES-EU	2,65	2,97	2,66	2,82	0,46	.50	0,00

Note: PESQ= Parent Emotional Style Questionnaire, CCNES= The Coping with Children's Negative Emotions Scale, I = Internaliserende, E= Eksternaliserende, V= Veiledende, U= Unnvikende ** $p < .01$, * $p < .05$

3.2.2 Sammenheng mellom foreldrerolle og emosjonssosialisering

Hovedeffekter av foreldrerolle på emosjonssosialisering ble funnet for PESQ og CCNES.

Som tabell 5 viser, er mor generelt høyere på Veiledende subskala og far er høyere på Unnvikende subskala, for både jenter og gutter.

Det var en signifikant sammenheng mellom foreldrerolle (mor) og PESQ Veiledende, $F(1, 422) = 8.44, p = < .001, r^2 = 0.02$. Det tilsvarer en liten effektstørrelse. Det var også signifikant sammenheng mellom foreldrerolle (mor) og CCNES Veiledende $F(1,422) = 40.68, p = < .001, r^2 = 0.09$. Her er det en medium effektstørrelse, med 9% forklart varians. En signifikant sammenheng mellom foreldrerolle (far) ble funnet for PESQ Unnvikende $F(1, 422) = 22.93, p = < .001, r^2 = 0.05$ og for CCNES Unnvikende $F(1,422) = 7.32, p = < .01, r^2 = 0.02$. Begge effektstørrelser er små.

Retningen på sammenhengene kan leses ut fra gjennomsnittene. Mor er gjennomgående høyere enn far på Veiledende subskala på PESQ og CCNES, mens far er høyere enn mor på Unnvikende subskala på PESQ og CCNES – både for gutt og jente. Når man ser på indeksene for spesifikke emosjoner, er det én effektstørrelse som regnes som stor: sammenhengen mellom foreldrerolle (mor) og CCNES-IV, med 11% forklart varians.

Tabell 5. Hovedeffekter av foreldrerolle på emosjonssosialisering (PESQ og CCNES)

Variabel	Gjennomsnitt				F-verdi	p-verdi	r ²
	Jente		Gutt				
Foreldrerolle	Mor	Far	Mor	Far			
PESQ-V	4,26	4,16	4,35	4,23	8,44	.00***	0,02
PESQ-U	3,45	3,77	3,46	3,72	22,93	.00***	0,05
CCNES-V	5,44	4,93	5,69	5,07	40,68	.00***	0,09
CCNES-U	2,10	2,29	2,10	2,19	7,32	.01**	0,02
PESQ-IV	4,42	4,35	4,50	4,36	6,91	.01**	0,02
PESQ-IU	3,51	3,78	3,51	3,75	17,13	.00***	0,04
PESQ-EV	4,08	3,93	4,17	4,06	6,17	.01**	0,01
PESQ-EU	3,38	3,85	3,53	3,72	15,30	.00***	0,04
CCNES-IV	5,85	5,28	6,11	5,42	49,83	.00***	0,11
CCNES-IU	1,99	2,13	1,99	2,06	4,97	.03*	0,01
CCNES-EV	3,31	3,28	3,58	3,33	1,27	.26	0,00
CCNES-EU	2,65	2,97	2,66	2,82	6,25	.01**	0,02

Note: PESQ= Parent Emotional Style Questionnaire, CCNES= The Coping with Children's Negative Emotions Scale, V= Veiledende, U= Unnvikende, I= Internaliserende, E= Eksternaliserende

*** $p < .001$ ** $p < .01$, * $p < .05$

3.2.3 Interaksjonseffekter av foreldrerolle og barnets kjønn: nullfunn

Det ble ikke funnet noen interaksjonseffekter av foreldrerolle og barnets kjønn. Alle effekter var svake, og ingen var statistisk signifikante.

4. Diskusjon

4.1 Oppsummering av funn

Denne studiens hovedfokus var sosialisering av barns emosjoner og innvirkning av foreldre og barns kjønn. Studien hadde tre hovedmål. Det første var å undersøke i hvilken grad foreldres emosjonssosialisering varierer med barnets kjønn, avhengig av om emosjonen som sosialiseres er eksternaliserende eller internaliserende (kjønnet sosialisering). Som beskrevet i innledningen referer ikke disse begrepene til eksternaliserende og internaliserende vansker, men til sinne og frustrasjon som én kategori av uttrykte emosjoner – og tristhet, bekymring og frykt som en annen kategori. Det andre målet var å undersøke hvorvidt det var systematiske forskjeller i mødre og fedres emosjonssosialisering – definert som enten emosjonsveiledende eller emosjonsunnavikende – når de sosialiserer emosjoner hos barna sine. Det tredje målet var å undersøke om fedres emosjonssosialisering var kjønnet i større grad enn mødres, og om det var en sterkere effekt av kjønnet sosialisering når foreldre og barns kjønn var konkordant (når mødre sosialiserer jenter og fedre gutter).

Resultatene viste at foreldre i større grad rapporterte en veiledende stil når de skulle sosialisere både eksternaliserende og internaliserende emosjoner for gutter enn for jenter. For eksternaliserende emosjoner, gir funnet støtte til antagelsen i studiens første hypotese, mens det for internaliserende emosjoner, gir evidens i motsatt retning av hypotesen. Foreldre rapporterte signifikant større grad av veiledende emosjonssosialisering for gutter enn for jenter på begge mål for emosjonssosialisering.

Innvirkning av foreldrerolle ble funnet for begge mål på emosjonsveiledende stil – både på hovedskalaer og på indekser for spesifikke emosjoner. Mødre rapporterte signifikant høyere grad av veiledende emosjonssosialisering, mens fedre hadde signifikant høyere grad av unnavikende emosjonssosialisering. Dette gir støtte til antagelsen i studiens andre hypotese. Det ble ikke funnet noen forsterket sammenheng mellom barnets kjønn og emosjonssosialisering når man også så på foreldrerolle (interaksjon mellom barnets kjønn og foreldrerolle).

I det følgende vil funnene bli diskutert nærmere, og drøftet i lys av tidligere studier. Begrensninger og styrker ved studien vil bli adressert og knyttet til funnene. Deretter vil

generaliserbarheten av funnene bli diskutert, og mulige praktiske og teoretiske implikasjoner bli drøftet, før oppsummering av studiens viktigste bidrag og konklusjon.

4.2 Kjønnen emosjonssosialisering

Studiens hypotese om kjønnen sosialisering av internaliserende emosjoner i favør av jenter, ble ikke støttet av undersøkelsen. Funnene tyder tvert imot på at foreldres emosjonsrelaterte sosialiseringssatferd i større grad er emosjonsveiledende i møte med tristhet og bekymring hos gutter – og ikke hos jenter som antatt. Effekten av barnets kjønn forklarer imidlertid kun en prosent av variasjonen i emosjonssosialisering på denne skalaen. Det reflekterer en liten, men signifikant forskjell i sosialisering av internaliserende emosjoner i populasjonen, dersom utvalget i undersøkelsen er representativt for denne. Retningen på sammenhengen strider mot tidligere funn av at foreldre i større grad er støttende og veiledende når de sosialiserer internaliserende emosjoner hos jenter (Cassano et al., 2007; Cassano & Zeman, 2010; Garside & Klimes-Dougan, 2002), og at foreldres holdninger favoriserer uttrykk for internaliserende emosjoner hos jenter fremfor gutter (Thomassin & Seddon, 2019).

Tidligere studier har funnet at fedre i større grad enn mødre ser ut til å ha en kjønnen sosialisering av internaliserende emosjoner (Chaplin et al., 2005), og en sterkere tendens til å støtte disse emosjonsuttrykkene hos jenter fremfor gutter (Garside & Klimes-Dougan, 2002). Det var ikke tegn på en tilsvarende effekt i den aktuelle undersøkelsen. Kan det være at fedrene i den norske Tuning in to Kids-studien (N-TIK) skiller seg fra fedre i studiene over på en måte som er relevant for kjønnen emosjonssosialisering? Norges femteplass over mest likestilte land i verden (UNDP, 2019), hvor 71 prosent av fedre tar ut hele fedrekvoten på 15 uker (Statistisk Sentralbyrå [SSB], 2019), gir indikasjoner på en i verdenssammenheng svært likestilt populasjon. Kan manglende og divergerende evidens for hypotesen om kjønnen emosjonssosialisering i den aktuelle undersøkelsen delvis forklares av slike forskjeller i fedre-gruppen? Disse spørsmålene er interessante fordi kjønnen emosjonssosialisering ikke tidligere er undersøkt i norske utvalg. Rekrutteringen av deltakere til studiet og utvalgsvariabler som høy gjennomsnittlig sosioøkonomisk status (SES) kan også være faktorer av betydning for funnene, noe som vil bli diskutert videre under.

Når det gjelder kjønnen sosialisering av eksternaliserende emosjoner, har tidligere studier gitt sprikende funn. Hypotesen om at foreldre i større grad vil møte eksternaliserende emosjoner

med en veiledende sosialisering hos gutter, og i større grad unnvikende sosialisering hos jenter, ble delvis støttet gjennom funnene i undersøkelsen. Funnene peker mot at foreldre i større grad har en veiledende meta-emosjonsfilosofi overfor gutter som uttrykker sinne eller frustrasjon, enn de har for jenter. Det er imidlertid også her kun en prosent av variansen som kan forklares av barnets kjønn, noe som reflekterer en liten men signifikant effekt i populasjonen.

Som nevnt over, er det ikke konsensus i evidensen for en kjønnet sosialisering av eksternaliserende emosjoner. Mens denne oppgavens hypotese bygger på en stereotypi om at uttrykk for eksternaliserende emosjoner godtas i større grad for gutter, og at disse emosjonene i større grad blir møtt med en emosjonsveiledende stil for gutter enn for jenter, finner noen studier også det motsatte. Både Thomassin og Seddon (2019) og Garside og Klimes-Dougan (2002) fant at mødre favoriserte uttrykk for eksternaliserende emosjoner hos jenter. Garside og Klimes-Dougan foreslo en forklaring på funnet basert på at eksternaliserende emosjoner hos gutter og menn forbindes med mer destruktive uttrykk som vold og aggresjon. Sett i sammenheng med de to studiene over kan funnet av at foreldre i litt større grad er veiledende når de sosialiserer gutters eksternaliserende emosjoner forstås på to mulige måter. Det kan, i tråd med hypotesen være mer forventet at gutter viser sinne, og at foreldre derfor er mer emosjonsveiledende og tålmodige med gutter. Mens det går mer mot forventningen når jenter er utagerende, og at det derfor blir slått hardere ned på med en mer emosjonsunnvikende stil. Eller funnet kan forstås som at foreldre anser det som spesielt viktig å hjelpe gutter med å regulere sinne – fordi sinne er forventet å ha større negative konsekvenser for gutter enn for jenter. Om det siste er tilfellet, kan man se for seg at effekten av barnets kjønn på sosialisering av eksternaliserende emosjoner kunne vært større dersom det ikke samtidig var et element av frykt for utagerende atferd knyttet til emosjonsuttrykket.

Oppsummert peker to funn i undersøkelsen mot kjønnet emosjonssosialisering av spesifikke emosjoner. Det ene funnet støtter hypotesen om at eksternaliserende emosjoner i større grad vil bli møtt med en veiledende sosialisering for gutter, i tråd med at sinne og frustrasjon forbindes med en manns- stereotypi. Det andre funnet går i motsatt retning av hypotesen om at internaliserende emosjoner i større grad vil bli møtt med en veiledende stil for jenter. Funnene peker altså mot at foreldre er emosjonsveiledende i større grad for gutter enn for jenter – enten barnet er sint, frustrert, trist eller bekymret. På de resterende variablene var det imidlertid ingen tegn til kjønnet emosjonssosialisering. De signifikante effektene av kjønn

som ble funnet, er også små. Ut ifra dette er det dermed lite som tyder på at foreldre sosialiserer emosjoner ulikt i stor grad på bakgrunn av barnets kjønn. Det er imidlertid en mulighet for at funnene ikke reflekterer populasjonen helt.

Utvalget i undersøkelsen er som nevnt preget av høy sosioøkonomisk status. I slike utvalg kan man tenke seg at endel sammenhenger som oppdages heller er underestimerte enn overestimerte, sammenlignet med i utvalg med færre ressurser. Dette støttes av Birnbaum og Croll (1984) som fant at stereotypier om kjønn og emosjonalitet var sterkere tilstede hos arbeiderklasseforeldre enn hos middelklasseforeldre og studenter. Her trengs det evidens av nyere dato, men man kan anta at det også i denne populasjonen er en viss sammenheng mellom utdanning og hvor progressive holdninger man har.

Det er altså en mulighet for at høyt utdannede foreldre i Norge kan være seg mer bevisst holdninger knyttet til kjønn, enn foreldre med lavere utdanning. Siden studien er basert på selvrappport, har deltakerne også mulighet til å rapportere sine eksplisitte holdninger, som kan avvike noe fra mer implisitte holdninger. Van der Pol og kolleger (2015) fant evidens for kjønnets emosjonssosialisering på en mer subtil måte, ved å la foreldre fortelle fra en billedbok med kjønnsnøytrale ansikter. Tendensen til at foreldre omtalte ansiktene som viste glede eller tristhet som jenter, mens karakterene som var sinte oftere ble omtalt som gutter, kan tolkes i tråd med de kjønnsstereotypiske mønstrene skissert i innledningen. Van der Pol og kolleger drøfter om en mer subtil form for kjønnets sosialisering som den de fant i sin studie, gir et riktigere bilde av hvordan kjønnete holdninger til emosjoner kommer til syne. Det kan i så tilfelle bety at den aktuelle selvrappport-baserte undersøkelsen går glipp av en mer implisitt form for kjønnets sosialisering.

4.3 Foreldrerolle og emosjonssosialisering

Det tydeligste funnet i undersøkelsen er effekten av foreldreroller på emosjonssosialisering. I tråd med tidligere studier, peker funnene mot at mor i større grad har en emosjonsveiledende sosialiseringstil generelt, mens far i større grad har en emosjonsunnvikende sosialiseringstil – for både gutter og jenter. Den største forskjellen mellom mor og far kommer til syne på veiledende emosjonsrelatert sosialiseringstil av internaliserende emosjoner. Effekten av foreldrerolle er mindre for de andre variablene, men tyder jevnt over på en viss grad av forskjell i mor og fars emosjonssosialisering i populasjonen. Dette stemmer over ens med

tidligere funn av forskjeller i emosjonssosialisering mellom mor og far (Cassano et al., 2007; Cassano & Zeman, 2010; Kuebli & Fivush, 1992; Garside & Klimes-Dougan, 2002; Eisenberg et al., 1996).

Funnene i tidligere studier er i stor grad basert på selvrappport, i likhet med den aktuelle undersøkelsen. Baker og kolleger (2011) fant imidlertid at forskjeller mellom far og mor i selvrapportert emosjonssosialisering – hvor fedre var mindre veiledende enn mødre, ikke var tilstede i observert emosjonssosialisering. Forfatterne forstår av denne differansen fokuserte på at fedre kanskje undervurderer sin rolle og kompetanse på barnets emosjonelle læring og omsorg – men at de er i stand til å være emosjonsveiledende i like stor grad som mødre når de får i oppgave å snakke med barnet om emosjoner. Bufdir-undersøkelsen (2018) peker mot at dette også kan være tilfellet i Norge. Hele 37 prosent av fedrene rapporterte at mor har hovedrollen som den barnet søker trøst og snakker om vanskelige følelser med, og 19 prosent sier at de selv er dårligere enn den andre forelderen på å møte barnets emosjonelle behov.

4.4 Foreldrerolle og kjønn emosjonssosialisering

Med tanke på evidens fra tidligere studier, var nullfunnet av interaksjonseffekter mellom foreldrerolle og barnets kjønn interessant, om enn ikke overraskende med tanke på de små eller uteblivende hovedeffektene av barnets kjønn. Cassano og Zeman (2010), Chaplin og kolleger (2005), Kuebli og Fivush (1992) og Garside og Klimes-Dougan (2002) fant alle at kjønn emosjonssosialisering, i tråd med stereotypiene i større grad kan ses hos fedre enn hos mødre. Cassano og Zeman (2010) fant at spesielt fedre var veiledende i mindre grad overfor gutter (interaksjonseffekt), mens funn i den aktuelle undersøkelsen peker i motsatt retning når det gjelder kjønn emosjonssosialisering. Foreldrene i denne studien rapporterer om *mer* veiledende stil overfor gutter enn jenter generelt. At de fleste funn fra tidligere studier peker mot at far i større grad enn mor har en kjønn emosjonssosialisering, gir som nevnt et hint om at spesielt fedre-gruppen i denne undersøkelsen kan ha avviket fra utvalget i studiene over. De kan ha skilt seg ut enten ved å faktisk være mer emosjonsveiledende og mindre emosjonsunnvikende enn fedre i tidligere studier, eller mer bevisste sin egen sosialisering – eller de kan være mindre selvkritiske i sin rapportering. Det siste stemmer forøvrig ikke overens med Baker og kolleger (2011), som fant en tendens til at fedre rapporterte lavere grad av emosjonsveiledende stil enn hva de så under observasjon.

I Cassano og Zemans (2010) studie så det ut til at fedre i større grad enn mødre endret sin sosialisering etter å ha fått beskjed om at barnet (spesielt sønner) hadde regulert emosjonsuttrykket sitt dårligere enn jevngamle gutter. Kan det være at disse fedrene ble mer påvirket av sosiale forventninger fordi de var mer utrygge i foreldrerollen? Selv om Bufdirundersøkelsen (2018) viser tall som tyder på foreldrerollene ikke er likestilte når det gjelder emosjonssosialisering, er det på den andre siden godt over halvparten (61 prosent) av fedre som sier at de i like stor grad som mor, er den barnet søker trøst hos og snakker om vanskelige følelser med. Dersom man antar at grad av likestilling i et samfunn påvirker kjønnede holdninger i befolkningen, er det ikke overraskende at det er mindre som tyder på kjønnet emosjonssosialisering i denne studien, i forhold til i andre studier som er av eldre dato, eller som er gjort i mindre likestilte samfunn.

4.5 Styrker og begrensninger

4.5.1 Styrker

Det kan være en fordel for seleksjonseffekter i utvalget at kun data fra baselineundersøkelsen er brukt. Frafall blant deltakere når tiden går, kan ha en effekt på egenskaper ved utvalget, noe som kan gi systematiske utslag på dataene. En fordel ved N-TIK-studien, og samtidig en forutsetning for å kunne sammenligne data fra far og mor, er at ikke bare var de som meldte seg som interessert i å delta på foreldreprogrammet (i overtall mødre), men også «den andre forelderen» som har vært deltakere. I tidligere studier av TIK har kun primær omsorgsgiver deltatt, noe som har gitt utvalg som enten består av mellom 80 og 100 prosent mødre (Havighurst et al., 2010; 2013; Wilson et al., 2009) eller vært rettet utelukkende mot fedre (Wilson et al., 2016). Størrelsen på utvalget (N= 430) gir gode forutsetninger for å fange opp også relativt små effekter av kjønn og foreldrerolle.

4.5.2 Psykometriske utfordringer

Måleinstrumentene som er benyttet i undersøkelsen – PESQ og CCNES er ikke konstruert for å se på kategorier av emosjoner separat – eller på kjønnede holdninger og reaksjoner. Subindeksene ble derfor veldig varierende i antall ledd. Der det er få ledd, blir de psykometriske egenskapene ikke gode nok, siden man trenger et visst antall ledd med noe variasjon for å beskrive et konstrukt. Som beskrevet over, er estimert reliabilitet lav for noen av indeksene. Lavest alfa ser man på noen av subskalaene for veiledende stil (CCNES-EV,

PESQ-EV og PESQ-IV). Det kan forstås ut i fra at emosjonsveiledende sosialisering er et bredere fenomen enn emosjonsunnvikende sosialisering. Disse skalaene skal dekke sosialisering som omhandler å være både utforskende og nysgjerrig – tålmodig og tolerant, nær og støttende overfor emosjonsuttrykk – samt problemløsning. Med få ledd blir det derfor utfordrende å få en tilfredsstillende estimert reliabilitet for målingen.

Som med alle selvrapporteringsverktøy, er det også her en mulighet for at deltakerne har svart på en måte som er påvirket av sosial ønskebarhet, selv om denne effekten antagelig blir mindre når spørreskjemaet er fylt ut anonymt enn i et intervju. I et omfattende testbatteri, som må fylles ut i én seanse online kan respondentens svar også bli påvirket av utmattelse utover i testen. Det kan føre til at svarene etterhvert har blitt avgitt med lavere presisjon.

4.5.3 Generaliserbarhet

Utvalget som danner datagrunnlag for undersøkelsen består som nevnt av foreldre med høy gjennomsnittlig utdanning. Hele 60,6 prosent av utvalget hadde mer enn fireårig høyere utdanning, mens 30,6 prosent hadde høyere utdanning på mindre enn fire år. Til sammenligning er gjennomsnittlig andel med lengre enn fireårig høyere utdanning i aldersgruppen 35-39 år i Norge 18,8 prosent, mens 30,3 prosent har høyere utdanning på mindre enn fire år (Statistisk sentralbyrå [SSB], 2020). Utvalget er altså ikke representativt for den norske befolkningen når det gjelder utdanningsnivå. Over 90 prosent rapporterte også at de klarer seg meget bra eller bra økonomisk. Man kan si at utvalget er preget av høy sosioøkonomisk status (SES). Som nevnt over kan dette ha betydning for generaliserbarheten til funnene.

Rekrutteringen til N-TIK-studien foregikk ved at foreldre selv meldte sin interesse for deltakelse i foreldreveiledningsprogrammet. Rekrutteringsmåten kan ha bidratt til seleksjon av ulike egenskaper hos deltakerne, som SES, interesser og motivasjon. At foreldrene meldte seg frivillig til studien for å få TIK- intervensjonen, kan for eksempel ha gitt et utvalg preget av foreldrene som sliter mye med barna sine – eller er spesielt opptatte av å være gode foreldre. Rekrutteringen kan også ha hatt betydning for fedrene i utvalget, spesielt siden fedre vanligvis er betydelig underrepresentert i studier på dette området. Funnene er muligens heller ikke generaliserbare til en mer kulturelt variert befolkning. Forutsetningen om å kunne forstå og lese norsk på grunn av intervensjonen (TIK-kurset holdes på norsk) kan ha påvirket den kulturelle sammensetningen i utvalget.

4.6 Implikasjoner

Denne undersøkelsen peker mot små, men signifikante forskjeller i hvordan foreldre sosialiserer emosjoner på bakgrunn av barnets kjønn. De forskjellene som er funnet, går også i stor grad i motsatt retning av en kjønnsstereotypisk måte å forholde seg til emosjonsuttrykk. Foreldrene i undersøkelsen ser ut til i litt større grad å møte emosjonsuttrykk hos gutter (både internaliserende og eksternaliserende) med å se på det som en mulighet for nærhet, læring og validering av emosjoner – fremfor å unngå, avfeie eller straffe dem. Med bakgrunn i tradisjonelle stereotyper som at «gutter gråter ikke», kan det tolkes som en positiv utvikling, dersom funnet reflekterer virkeligheten. Funnet kan også tolkes som at foreldre generelt har mer raushet med gutters emosjonsuttrykk enn med jenters. Det kan være en større forventning knyttet til at jenter skal kontrollere og regulere følelsene sine, og være «snille jenter». Et større forventningsbrudd når jenter er sinte, kan gi en sterkere emosjonell respons fra foreldre, som igjen kan gjøre at de har en mindre emosjonsveiledende og mer emosjonsunnvikende stil med jenter enn med gutter. Som nevnt er det imidlertid visse mulige begrensninger for generaliserbarheten av dette funnet.

Evidens fra tidligere studier og denne undersøkelsen peker begge mot en viss differensiering av foreldreroller i emosjonssosialisering, hvor fedre er noe mindre veiledende og mer unnvikende enn mødre. Siden en emosjonsveiledende stil hos foreldre knyttes til positive psykososiale utfall hos barn (Chaplin et al., 2005; Eisenberg et al., 1992; 1994; 1998; Gottman et al., 1996; 1997; Garside & Klimes-Dougan, 2002; Lunkenheimer et al., 2007), er en mulig implikasjon at søkelyset bør settes på fars rolle i emosjonssosialisering. Det kan for eksempel innebære å rekruttere fedre til å delta i foreldreveiledningsprogrammer som Tuning in to Kids (TIK) i større grad. En måte å gjøre det på, er å tilpasse og rette kurs spesielt mot fedre, som Wilson og kolleger (2016) gjorde med TIK i et australsk utvalg. De tilpasset programmet blant annet ved å øke fokuset på øving av emosjonelle ferdigheter, siden menn rapporterer lavere grad av emosjonell bevissthet (Wilson et al., 2016). Bufdir-undersøkelsen (2018) viste at mødre i større grad bekymret seg for barnet, og at fedre var mindre tilbøyelige til å søke hjelp med foreldrerollen. Det er et paradoks at fedre i mindre grad oppsøker tiltak som foreldreveiledning, når funn fra tidligere studier og den aktuelle studien peker mot at de kan nyttiggjøre seg det i enda større grad enn mødre.

Det bør imidlertid nevnes at det foreligger funn som tyder på at foreldrepar der den ene er lav på støtte (emosjonsunnvikende) mens den andre er høy på støtte (emosjonsveiledende), har barn med bedre sosioemosjonell tilpasning enn der begge er høye på støtte (McElwain et al., 2007). Det er altså ikke fullstendig konsensus om at mest mulig emosjonsveiledende stil alltid er positivt for barnet.

På bakgrunn av de skisserte begrensningene ved selvrapportert foreldreatferd, kan det være nyttig å også gjøre observasjonsstudier i videre forskning. I et landskap hvor fokus på å ikke forskjellsbehandle med bakgrunn i kjønn – kan en politisk korrekt holdning og bevissthet spille inn, på måter som gjør at deltakere rapporterer mindre grad av kjønnets emosjonssosialisering. Design som fanger opp mer subtile og implisitte former for kjønnets emosjonssosialisering kunne vært spennende å teste også i norske utvalg, eksempelvis som van der Pol og kollegers (2015) studie av høytlesning fra en billedbok med kjønnsnøytrale ansikter.

Et underliggende spørsmål i denne oppgaven har vært hvorvidt kjønnets emosjonssosialisering og differensierte foreldreroller vil komme til syne i norske utvalg i like stor grad som i mindre egalitære samfunn – og i studier av eldre dato. Spørsmålet kan til en viss grad besvares med funnene i denne studien, som tyder på mindre grad av kjønnets emosjonssosialisering, og heller i motsatt retning av tradisjonelle stereotypier om kjønn og emosjoner (Birnbaum et al., 1980, Brody, 1996; Zahn-Waxler, 2010). Det ser imidlertid ut til at det også i Norge i 2020 er forskjell på hvordan fedre og mødre møter emosjoner hos barna sine. Det kan knyttes til at de som nå er fedre kanskje i større grad opplevde at visse emosjonsuttrykk ikke var tillatt da de selv var barn, noe som igjen kan ha bidratt til lavere emosjonell bevissthet hos dem enn hos mødre. Dersom det siste er tilfellet, kan foreldreveiledningsprogrammer som tar for seg foreldrenes meta-emosjonsfilosofi – egne holdninger, tanker og følelser knyttet til emosjoner, være en god intervensjon spesielt for fedre.

4.7 Oppsummering og konklusjon

Kort oppsummert tyder funnene fra den aktuelle undersøkelsen på mindre effekter av kjønnets emosjonssosialisering enn forventet ut i fra foreliggende empiri. En femteplass over mest likestilte land i verden (UNDP, 2019), gir en pekepinn om at holdninger til emosjoner kan

være påvirket av kjønning i lavere grad i Norge, enn i mindre egalitære land. Samtidig mangler det studier på området i norske utvalg. Det er fremdeles et åpent spørsmål om de små forskjellene som blir funnet i hvordan foreldre sosialiserer emosjoner avhengig av barnets kjønn, gjenspeiler virkeligheten i den norske befolkningen som helhet. Høy gjennomsnittlig SES hos deltakerne kan indikere at utvalget kanskje avviker fra populasjonen på betydningsfulle variabler. I så fall kan funnet reflektere enten a) at utvalget i mindre grad har kjønnsstereotypiske holdninger til emosjoner, b) at utvalget rapporterer lite ulikhet basert på kjønn, men i realiteten handler annerledes – og/ eller c) at de har en bevisst måte å forholde seg til kjønnede holdninger på. Hvis det siste er tilfellet, kan eventuelt metoder som undersøker mer subtile og implisitte holdninger muligens fange opp større grad av kjønnet emosjonssosialisering enn undersøkelsen i denne oppgaven gjorde.

Forskjeller mellom mor og far var som forventet at mødre rapporterte høyere grad av emosjonssosialiserende stil, mens fedre rapporterte høyere grad av emosjonsunnvikende stil. Dette tyder på en viss differensiering i foreldreroller i sosialisering av emosjoner. Det stemmer også overens med en mer generell forskjell i foreldreroller, hvor mødre tradisjonelt har hatt ansvaret for å håndtere negative emosjoner i større grad enn fedre (Denham et al., 2010). Selv om undersøkelsen viser at fedre er mindre emosjonsveiledende og mer emosjonsunnvikende enn mødre, tyder funnene her på at de ikke påvirket av kjønning i sin sosialisering i større grad enn mødre er. Det er ikke helt i tråd med tidligere empiri, og kan indikere at farsrollen er i endring og at kjønnet emosjonssosialisering er påvirket av graden av likestilling i et samfunn.

Referanseliste

- Baker, J.K., Fenning, R.M. og Crnic, K.A. (2011), Emotion Socialization by Mothers and Fathers: Coherence among Behaviors and Associations with Parent Attitudes and Children's Social Competence. *Social Development*, 20, 412-430. Doi:10.1111/j.1467-9507.2010.00585.x
- Bandura, A. (1977). *Social learning theory*. Prentice-Hall.
http://www.asecib.ase.ro/mps/Bandura_SocialLearningTheory.pdf
- Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. (2018). *Foreldrerollen. En undersøkelse om foreldrerollen med fokus på fedre*.
https://bufdir.no/globalassets/global/foreldrerollen_en_undersokelse_om_foreldrerollen_med_fokus_pa_fedre.pdf
- Birnbaum, D.W., Nosanchuk, T.A. & Croll (1980). W.L. Children's stereotypes about sex differences in emotionality. *Sex Roles*, 6, 435–443.
<https://doi.org/10.1007/BF00287363>
- Birnbaum, D.W., Croll, W.L. (1984). The etiology of children's stereotypes about sex differences in emotionality. *Sex Roles*, 10, 677–691.
<https://doi.org/10.1007/BF00287379>
- Bjørk, R.F., Havighurst, S., Pons, F., & Karevold, E. (in press). Pathways to behavior problems in Norwegian kindergarten children: The role of parent emotion socialization and child emotion understanding. *Scandinavian Journal of Psychology*.
- Brody, L. R. (1993). On understanding gender differences in the expression of emotion: Gender roles, socialization, and language. In S. L. Ablon, D. Brown, E. J. Khantzian, & J. E. Mack (Eds.), *Human feelings: Explorations in affect development and meaning*, 87–121. Analytic Press, Inc.

- Brody, L. R. (1996). Gender, emotional expression, and parent–child boundaries. In R. D. Kavanaugh, B. Zimmerberg, & S. Fein (Eds.), *Emotion: Interdisciplinary perspectives*, 139–170. Mahwah, NJ: Erlbaum.
- Cassidy, J. (1994). Emotion regulation: Influences of attachment relationships. *Monographs of the Society for Research in Child Development*, 59, 228-249. Doi:10.1111/j.1540-5834.1994.tb01287.x
- Cassano, M., Perry-Parrish, C. and Zeman, J. (2007), Influence of Gender on Parental Socialization of Children's Sadness Regulation. *Social Development*, 16, 210-231. Doi:10.1111/j.1467-9507.2007.00381.x
- Cassano, M. C., & Zeman, J. L. (2010). Parental socialization of sadness regulation in middle childhood: The role of expectations and gender. *Developmental Psychology*, 46(5), 1214-1226. <http://dx.doi.org/10.1037/a0019851>
- Chaplin, T., Cole, P. & Zahn-Waxler, C. (2005). Parental Socialization of Emotion Expression: Gender Differences and Relations to Child Adjustment. *Emotion* 5 (1), 80-8. Doi: 10.1037/1528-3542.5.1.80.
- Cicchetti, D., Ackerman, B., & Izard, C. (1995). Emotions and emotion regulation in developmental psychopathology. *Development and Psychopathology*, 7(1), 1-10. Doi:10.1017/S0954579400006301
- Cole, P.M., Martin, S.E. and Dennis, T.A. (2004), Emotion Regulation as a Scientific Construct: Methodological Challenges and Directions for Child Development Research. *Child Development*, 75, 317-333. doi:10.1111/j.1467-8624.2004.00673.x
- Denham, S.A., Bassett, H.H. og Wyatt, T.M. (2010), Gender differences in the socialization of preschoolers' emotional competence. *New Directions for Child and Adolescent Development*, 2010: 29-49. Doi:10.1002/cd.267
- Det norske akademis ordbok (u.Å.). *Kjønne*. <https://naob.no/ordbok/kj%C3%B8nne>

- Edrissi, F., Havighurst, S.S., Aghebati, A. et al. A Pilot Study of the Tuning in to Kids Parenting Program in Iran for Reducing Preschool Children's Anxiety. *J Child Fam Stud* 28, 1695–1702. <https://doi.org/10.1007/s10826-019-01400-0>
- Eisenberg, N., Fabes, R.A., Carlo, G. and Karbon, M. (1992), Emotional responsivity to others: Behavioral correlates and socialization antecedents. *New Directions for Child and Adolescent Development*, 1992, 57-73. Doi:10.1002/cd.23219925506
- Eisenberg, N., & Fabes, R. (1994). Mothers' Reactions to Children's Negative Emotions: Relations to Children's Temperament and Anger Behavior. *Merrill-Palmer Quarterly*, 40(1), 138-156. www.jstor.org/stable/23087912
- Eisenberg, N., Fabes, R. A., & Murphy, B. C. (1996). Parents' reactions to children's negative emotions: Relations to children's social competence and comforting behavior. *Child Development*, 6, 2227-2247. Doi:10.2307/1131620
- Eisenberg, N., Cumberland, A. & Spinrad, T. L (1998). Parental Socialization of Emotion. *Psychological Inquiry*, 9(4), 241-273, Doi: 10.1207/s15327965pli0904_1
- Fabes, R. A., Poulin, R. E., Eisenberg, N., & Madden-Derdich, D. A. (2002). The Coping with Children's Negative Emotions Scale (CCNES): Psychometric properties and relations with children's emotional competence. *Marriage & Family Review*, 34(3-4), 285–310. https://doi.org/10.1300/J002v34n03_05
- Field, A. (2013). *Discovering Statistics using IBM SPSS Statistics: And sex and drugs and rock 'n' roll*. (4. utg). Sage Publications Ltd.
- Garside, R. B., & Klimes-Dougan, B. (2002). Socialization of discrete negative emotions: Gender differences and links with psychological distress. *Sex Roles: A Journal of Research*, 47(3-4), 115–128. <https://doi.org/10.1023/A:1021090904785>
- Ginott, H. G. (1965). *På talefot med barna*. (2. utg.). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.

- Gottman, J. M., Katz, L. F., & Hooven, C. (1996). Parental meta-emotion philosophy and the emotional life of families: Theoretical models and preliminary data. *Journal of Family Psychology, 10*(3), 243-268. doi:10.1037/0893-3200.10.3.243
- Gottman, J., Katz, L., Hooven, C. (1997). *Meta-Emotion*. New York: Routledge. <https://doi-org.ezproxy.uio.no/10.4324/9780203763568>
- Gottman (1998). Towards a process model of men in marriages and families. In A. Booth, A. C. Crouter (Eds.), *Men in families: When do they get involved? What difference does it make?* (pp. 149-192). NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
<https://psycnet.apa.org/record/1998-07070-009>
- Grusec, J. E. (2011). Socialization Processes in the Family: Social and Emotional Development. *Annual review of psychology, 62*, 243-269.
<https://doi.org/10.1146/annurev.psych.121208.131650>
- Havighurst, S. S., Wilson, K. R., Harley, A. E., Prior, M. R. & Kehoe, C. E. (2010). *Tuning in to Kids: Improving emotion socialization practices in parents of preschool children – findings from a community trial. Journal of Child Psychology and Psychiatry, 51*, 1342-1350. Doi:10.1111/j.1469-7610.2010.02303.x
- Havighurst, S.S., Wilson, K.R., Harley, A.E, Kehoe, C. E., Efron, D. & Prior, M.R. (2013). *Tuning in to Kids’’: Reducing Young Children’s Behavior Problems Using an Emotion Coaching Parenting Program. Child Psychiatry Hum Dev 44*, 247–264.
<https://doi.org/10.1007/s10578-012-0322-1>
- Helseforskningsloven. (2008). *Lov om medisinsk og helsefaglig forskning (LOV-2008-06-20-44)*. Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2008-06-20-44>
- Jones, S., Eisenberg, N., Fabes, R., & MacKinnon, D. (2002). Parents' Reactions to Elementary School Children's Negative Emotions: Relations to Social and Emotional

- Functioning at School. *Merrill-Palmer Quarterly*, 48(2), 133-159.
www.jstor.org/stable/23093760
- Katz, L. F., & Gottman, J. M. (1986). The meta-emotion interview. *Unpublished manual*, University of Washington, Department of Psychology.
- Kline, R. B. (2013). *Beyond significance testing: Statistics reform in the behavioral sciences* (2. utg.). American Psychological Association. <https://doi.org/10.1037/14136-000>
- Kuebli, J., & Fivush, R. (1992) *Sex Roles: A Journal of Research*, 27(11-12), 683- 698.
<https://doi.org/10.1007/BF02651097>
- Lagacé-Séguin, D.G. (2001). Fostering emotional and social well-being: Examining the correlates of maternal emotional styles in early childhood.
https://curve.carleton.ca/system/files/etd/15e33bae-53d8-4415-8907-3dd506e2216b/etd_pdf/6d046d76d07f5effb49add98e5bce3a5/lagac-sguin-fosteringemotionalandsocialwellbeingexamining.pdf
- Lagacé-Séguin, D.G. and Coplan, R.J. (2005), Maternal Emotional Styles and Child Social Adjustment: Assessment, Correlates, Outcomes and Goodness of Fit in Early Childhood. *Social Development*, 14, 613-636. Doi:10.1111/j.1467-9507.2005.00320.x
- Lunkenheimer, E.S., Shields, A.M. and Cortina, K.S. (2007), Parental Emotion Coaching and Dismissing in Family Interaction. *Social Development*, 16, 232-248.
Doi:10.1111/j.1467-9507.2007.00382.x
- Malatesta, C., Culver, C., Tesman, J., Shepard, B., Fogel, A., Reimers, M., & Zivin, G. (1989). The Development of Emotion Expression during the First Two Years of Life. *Monographs of the Society for Research in Child Development*, 54(1/2), I-136.
Doi:10.2307/1166153
- McElwain, N.L., Halberstadt, A.G. & Volling, B.L. (2007), Mother- and Father-Reported Reactions to Children's Negative Emotions: Relations to Young Children's Emotional

- Understanding and Friendship Quality. *Child Development*, 78, 1407-1425.
Doi:10.1111/j.1467-8624.2007.01074.x
- Nagy, E., Kompagne, H., Orvos, H. og Pal, A. (2007), Gender-related differences in neonatal imitation. *Inf. Child Develop.*, 16, 267-276. Doi:10.1002/icd.497
- NOU 2012:15 (2012). *Politikk for likestilling*.
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2012-15/id699800/?ch=5#kap8>
- Pallant, J. (2010). *SPSS Survival Manual: A step by step guide to data analysis using the SPSS program* (4. utg.). Open University Press.
- Parsons, C. E., Nummenmaa, L., Sinerva, E., Korja, R., Kajanoja, J., Young, K. S., Karlsson, H., & Karlsson, L. (2019). Investigating the effects of perinatal status and gender on adults' responses to infant and adult facial emotion. *Emotion*. Advance online publication. <https://doi.org/10.1037/emo0000698>
- Plant, E.A., Hyde, J.S., Keltner, D. & Devine, P.G. (2000), The Gender Stereotyping of Emotion. *Psychology of Women Quarterly*, 24, 81-92. Doi:10.1111/j.1471-6402.2000.tb01024.x
- Sanson, A., Smart, D., Prior, M., & Oberklaid, F. (1993). Precursors of hyperactivity and aggression. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 32, 1207–1216. <https://doi.org/10.1097/00004583-199311000-00014>
- Sameroff, A. (2009). *The transactional model*. In A. Sameroff (Ed.). *The transactional model of development: How children and contexts shape each other*. American Psychological Association. <https://doi.org/10.1037/11877-001>
- Statistics Solutions. (2013). *Normality*. <https://www.statisticssolutions.com/normality/>
- Statistisk Sentralbyrå (2019). *Indikatorer for kjønnslikestilling i kommunene*. Statistisk sentralbyrå. Statistics Norway. <https://www.ssb.no/befolkning/statistikker/likekom>

Statistisk Sentralbyrå (2020, 19. juni). *Befolkningens Utdanningsnivå*. Statistisk sentralbyrå.

Statistics Norway. <https://www.ssb.no/utniv/>

Statistisk Sentralbyrå (2020, 6. mars). *Styre og leiing i aksjeselskap*. Statistisk sentralbyrå.

Statistics Norway. <https://www.ssb.no/styre>

Thomassin, K., & Seddon, J. A. (2019). Implicit attitudes about gender and emotion are associated with mothers' but not fathers' emotion socialization. *Canadian Journal of Behavioural Science / Revue canadienne des sciences du comportement*, 51(4), 254-260. <http://dx.doi.org/10.1037/cbs0000142>

United Nations Development Programme (2019). *Human Development Report 2019. Beyond income, beyond averages, beyond today: Inequalities in human development in the 21st century*. <http://hdr.undp.org/sites/default/files/hdr2019.pdf>

van der Pol, L. D., Groeneveld, M. G., van Berkel, S. R., Endendijk, J. J., Hallers-Haalboom, E. T., Bakermans-Kranenburg, M. J., & Mesman, J. (2015). Fathers' and mothers' emotion talk with their girls and boys from toddlerhood to preschool age. *Emotion*, 15(6), 854–864. <https://doi.org/10.1037/emo0000085>

Wilson, K. R., Havighurst, S. S. Prior, M. R. & Harley, A. E. (2009). Tuning in to Kids: An Emotion- Focused Parenting Program – Initial Findings From a Community Trial. *Journal of Community Psychology*, 37(8). 1008–1023. Doi: 10.1002/jcop.20345

Wilson, K. R., Havighurst, S. S. & Harley, A. E. (2012). Tuning in to Kids: An Effectiveness Trial of a Parenting Program Targeting Emotion Socialization of Preschoolers. *Australia Journal of Family Psychology*. Volum 26(1). 55-65. Doi: 10.1037/a0026480

Wilson, K.R., Havighurst, S.S., Kehoe, C. & Harley, A.E. (2016). Dads Tuning In to Kids: Preliminary Evaluation of a Fathers' Parenting Program. *Fam Relat*, 65, 535-549. Doi:10.1111/fare.12216

Wong, M. S., McElwain, N. L., & Halberstadt, A. G. (2009). Parent, family, and child characteristics: Associations with mother- and father-reported emotion socialization practices. *Journal of Family Psychology, 23*(4), 452-463.

<http://dx.doi.org/10.1037/a0015552>

Zahn-Waxler, C. (2010), Socialization of emotion: Who influences whom and how? *New Directions for Child and Adolescent Development, 2010*, 101-109. Doi:10.1002/cd.271